

VILNIAUS MIESTO VIENUOLYNAI IR RUSIJOS IMPERIJOS VYKDOMA POLITIKA XVIII A. PABAIGOJE – XIX A.

ALGIMANTAS KATILIUS

Vilniaus mieste ir jo priemiesčiuose XVIII a. pabaigoje, po trečiojo Lenkijos ir Lietuvos valstybės padalijimo, iš viso veikė 19 vyrų ir 8 moterų vienuolynai. XIX a. Vilniuje buvo atidaryti du nauji moterų vienuolynai. Tai gailėstingųjų seserų (šaričių) vienuolynai prie Šv. Jokūbo ligoninės (1809) ir prie Vilniaus labdarybės draugijos (1840). Be to, 1814 m. Šv. Kazimiero bažnyčia perduota misionieriams, kurie čia įkūrė savo vienuolyną. Dėl to nuo XVIII a. pabaigos iki XX a. pradžios Vilniuje ir jo priemiesčiuose veikė 30 vyrų ir moterų vienuolynų. Svarbiausias Vilniaus vienuolynų istorijos XIX a. bruožas tas, kad mažėjo jų skaičius – XX a. pradžioje Vilniuje liko veikti vienintelis moterų vienuolynas.

Istorinėje literatūroje yra darbų apie Rusijos imperijos vykdytą politiką vienuolynų atžvilgiu ir atskirų Vilniaus vienuolynų uždarymą¹. Tačiau paminėtuose darbuose nėra pilno vaizdo apie Vilniaus vienuolynų uždarymą per visą XIX amžių.

¹ Stefan Rosiak, *Bonifratrzy w Wilnie (1635–1843–1924): Szkic z dziejów opieki społecznej w Wilnie*, Wilno: Wydane staraniem konwentu wileńskiego oo. bonifratrów, 1928; Stefan Rosiak, *Provincia Litewska siostr miłosierdzia: Szkic z dziejów martyrologji Kościoła Katolickiego pod zaborem Rosyjskim*, Wilno: Skład główny księgarń Św. Wojciecha, 1933; Józef Mandziuk, „Zakony w (archi)diecezji wileńskiej”, in: *Studia teologiczne*, Białystok–Drohiczyń–Łomża, 1987–1988, t. 5–6, p. 161–200; Romualdas Firkovičius, *Kulto pastatai ir jų vietos Vilniaus mieste: Katalikų bažnyčių ir vienuolynų istorijos apybraižos*, t. 1–4, Vilnius, 1989–1992, in: *Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraštynas*, (toliau – LIIR), f. 67–11; Regina Laukaitytė, *Lietuvos vienuolijos: XX a. istorijos bruožai*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997; Galina Oborska, „Kasata klasztorów sióstr bernardynek w Wilnie po powstaniu styczniowym”, in: *Studia Franciszkańskie*, Poznań, 2007, t. 17, p. 353–450; šiame darbe autorė aptaria ne tik bernardinų vienuolynų uždarymą, bet ir kitų Vilniaus moterų vienuolynų uždarymą; Vytautas Jogėla, „Vilniaus vizitiečių vienuolyno uždarymas”, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2009, t. 32, p. 113–133; Vytautas Jogėla, „Uždaryti Romos-katalikų vienuolynai Vilniaus mieste po 1863 m. sukilimo ir jų turtas“, mašinraštis.

Vilniaus vienuolynų mažėjimas prasidėjo jau XVIII a. pabaigoje. Jis buvo daugiau mažiau natūralus, išplaukiantis iš bažnytinių poreikių ar susidariusių aplinkybių. Vėlesniais metais vienuolynų mažėjimas jau susijęs Rusijos imperijos valdžios vykdyta politiką katalikų vienuolynų atžvilgiu ir apskritai požiūriu į Katalikų Bažnyčios vietą Rusijos imperijoje. Rusijos imperijos valdžia įvairiais laikotarpiais skirtingai traktavo vienuolynus: nuo savarankiškumo pripažinimo iki vienuolynų savarankiškumo ribojimo, kišimosi į vidaus gyvenimą, santykių su užsienyje esančia vienuolijos vyresnybe uždraudimo, naujų priėmimo ar nepriėmimo reguliavimo.

Šio straipsnio tikslas yra aptarti Vilniaus miesto ir jo priemiesčių vienuolynų uždarymą XIX a. Straipsnio objektas sudarytas lyg iš dviejų dalių. Pirmiausia aptarsime carinės valdžios juridinius aktus, kurie reguliavo ne tik Vilniaus vienuolynų veiklą, bet ir visų Rusijos imperijoje veikusią vienuolynų veiklą. Po to pereisime prie atskirų vienuolynų Vilniuje uždarinėjimo.

Rusijos imperijos politika vienuolynų atžvilgiu. Rusijos imperijoje Katalikų Bažnyčios statuso klausimas pasidarė aktualus jau po pirmojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1772 m., kai Rusijai atitekusioje teritorijoje gyventojų daugumą sudarė katalikai ir unitai. Imperatorės Jekaterinos II vykdytos politikos svarbiausias uždavinys buvo sukurti bažnytines struktūras, kurios kuo daugiau būtų pajungtos pasaulietinės valdžios įtakai ir atskirtos nuo dvasinio centro – Romos².

Jekaterinos II politika vienuolynų atžvilgiu daugiausia rėmėsi tuo, kad buvo ribojamas savarankiškas vienuolių veikimas, jie buvo atiduoti arkivyskupo ir vyskupų valdžiai. Jau 1772 m. gruodžio 12 d. įsake vienuolynų valdymas numatytas atiduoti būsimam Romos katalikų vyskupui pagal 1769 m. vasario 2 d. taisyklės, duotas Sankt Peterburgo liuteronų bažnyčiai³.

² Po pirmo padalijimo Rusijos imperijai atiteko Livonijos, Smolensko ir Vilniaus vyskupijų dalys. Jekaterina II iš prijungtų žemių po Abiejų Tautų Respublikos pirmo padalijimo 1773 m. įsteigė Baltarusijos vyskupiją, kurios centru tapo Mogiliavas. Vyskupu paskirtas Stanislovas Bogušas Sestšencevičius (pagal bažnytinę teisę minėtų vyskupijų ordinarai suteikė Sestšencevičiui kaip deleguotą teisę jų generalinio vikaro). Apaštalu Sostas Baltarusijos vyskupijos nepatvirtino. 1774 m. Jekaterina II perdavė Baltarusijos vyskupijai visų imperijos katalikų bažnyčių valdymą; žr. Antonina Kozyrska, „Mohylewska archidiecezja“, in: *Encyklopedia Katolicka*, t. 13, Lublin: Towarzystwo naukowe Katolickiego uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2009, sklt. 31.

³ Apie visų Romos katalikų vienuolynų ir bažnyčių pavedimą katalikų vyskupo dvasiniam valdymui, kaip nuo Lenkijos prijungtose provincijose, taip ir visuose miestuose

Apaštalų Sostas 1775 m. patvirtino vysk. Stanislovo Sestšencevičiaus jurisdikcijai vienuolynus⁴. 1779 m. liepos 3 d. išduotame įsake Baltarusijos generalgubernatoriui grafui Zakarui Černiševui buvo uždrausta įvažiuoti ir vykdyti funkcijas vienuolijų vyresnybei (provincijolams, vizitatoriams ir panašioms), kurių būstinės buvo užsienyje. Įvažiuojančius į Rusiją vienuolius prie sienos klausti atvykimo priežasties ir tuos, kurie nurodys, kad atvyko savo reikalais, nuo sienos palydėti – katalikus iki Baltarusijos vyskupo, o unitus iki Polocko arkivyskupo. Pastarieji apie jų atvykimą, priėmimą, panaudojimą arba jų išsiuntimą generalgubernatoriui turėtų pranešti ir už jų elgesį atsakyti⁵.

Vienuolynų gyvenimo reguliavimui svarbus 1780 m. sausio 9 d. įsakas⁶. Pagal šį įsaką dar kartą patvirtinama, kad dieceziniai dvasininkai ir vienuoliai atiduoti vysk. Sestšencevičiaus valdžiai. Dar šiame įsake valdžia darė kai kurias nuolaidas vienuolynams. Su vyskupo leidimu iš užsienio provincijolai ir vizitatoriai galėjo atlikti savo pareigas. Be to, su vyskupo leidimu vienuolynai galėjo būti papildomi asmenimis iš užsienio⁷.

Vienuolynų padėtį keitė 1782 m. sausio 17 d. įsakas apie Mogiliavo arkivyskupijos įkūrimą⁸. Įsako 8 punkte nurodyta, kad teisė Rusijos imperijoje paskirti vienuolynų klebonus arba viršininkus priklauso arkivyskupui. Tokiais vyresniaisiais gali būti paskirti tik Rusijos piliečiai. 11 punkte pa-

esančių, o unitų arkivyskupui vienuolynų ir bažnyčių tik įsigyose provincijose; apie dvasinių konsistorijų prie jų buvimą; apie jų išlaikymą; apie skundų padavimą dėl jų sprendimų, ir apie popiežiaus bulių ir kitų nurodymų neskelbimą be imperatoriaus leidimo, 1772-12-14, in: *Полное собрание законов Российской империи (ПСЗ), Собрание (1649–1825), т. 19 (1770–1774), р. 688–689 (Nr. 13922); Иван Никотин, Столетний период (1772–1872) русского законодательства в воссоединенных от Польши губерниях и законодательство о евреях (1649–1876), т. 1, Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1886, р. 193.*

⁴ Antonina Kozyriska, *op. cit.*, sklt. 31.

⁵ Apie draudimą įvažiuoti į Rusiją katalikų ir unitų vienuoliams, 1779-07-03, in: *ПСЗ, Собрание (1649–1825), т. 20 (1775–1780), р. 848 (Nr. 14891).*

⁶ Apie Romos katalikų visų vienuolynų ir bažnyčių Rusijoje pavaldumą Baltarusijos vyskupui Sestšencevičiui, 1780-01-09, in: *ПСЗ, Собрание (1649–1825), т. 20 (1775–1780), р. 908–909 (Nr. 14966).*

⁷ Stefan Rosiak, *Prowincja Litewska siostr miłosierdzia*, p. 33.

⁸ Apie Romos katalikų Mogiliavo arkivyskupijos įsteigimą ir apie įvairius nurodymus dėl Romos bažnyčios sutvarkymo Rusijoje, 1782-01-17, in: *ПСЗ, Собрание (1649–1825), т. 21 (1781–1783), р. 383–385 (Nr. 15326); Иван Никотин, op. cit.*, p. 195–196. Apie kanoninę Mogiliavo arkivyskupijos patvirtinimą 1783 m. pabagoje plačiau žr. Paulius Rabikauskas, *Krikščioniškoji Lietuva: Istorija, hagiografija, šaltiniotyra*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, p. 101–102.

tvirtina, kad visos katalikų vienuolijos priklauso vien tik arkivyskupo, jo koadjutoriaus ir konsistorijos valdžiai, kad jos nedrįstų siekti priklausomybės nuo kokios nors dvasinės valdžios, esančios už imperijos ribų, nesiųstų jiems pajamų ar jų dalies⁹. Vertindamas šį įsaką, Maciejus Loretas rašė, kad jis „pirmiausia Sestšencevičių iškėlė į pirmą vietą Rusijos Katalikų Bažnyčios hierarchijoje, kaip nuo Romos nepriklausomą archiganytoją“¹⁰. Vienuolynų atžvilgiu svarbiausia buvo tai, kad arkivyskupui buvo suteikta teisė skirti vienuolynų vyresnius. Arkivyskupui Sestšencevičiui tai išskirtinai buvo svarbu jėzuitų atžvilgiu, jis lyg ir tapo jėzuitų generolu. Rusijoje Jekaterina II nevykdė popiežiaus Klemenso XIV 1773 m. brevės dėl jėzuitų ordino panaikinimo ir imperijos teritorijoje jiems leido veikti laisvai. Tačiau jėzuitai nepasidavė ir išlaikė savo nepriklausomybę nuo arkiv. Sestšencevičiaus¹¹. Reikia pripažinti, kad visi šie pertvarkymai lietuvių skaičių vienuolynų (po pirmojo padalijimo Rusijos teritorijoje atsidūrė apie 53 vienuolynai)¹². Daug daugiau vienuolynų Rusijos imperijai atiteko po antrojo ir trečiojo padalijimo.

XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje Lietuvoje, kaip per maži, buvo uždarinėjami stačiatikių vienuolynai¹³.

1798 m. balandžio 28 d. pasirodė įsakas dėl Katalikų Bažnyčios hierarchijos sutvarkymo¹⁴. Įsako 10 punktas kalba apie vienuolynus. Abiejų lyčių vienuolijos be išimčių pavaldžios arkivyskupui ir vyskupams, kiekviena savo vyskupijoje¹⁵. 1798 m. lapkričio 3 d. pasirodė du įsakai. Pirmame iš jų uždrausta šaukti vienuolių kapitulų suvažiavimus rinkti vienuolynų vyresnius. Vietos vyskupams suteikiama teisė skirti vienuolijų vyresnius ir vizituoti vienuolynus¹⁶. Antras įsakas skirtas katalikų bažnyčių

⁹ Apie Romos katalikų Mogiliavo arkivyskupijos įsteigimą ir apie įvairius nurodymus dėl Romos bažnyčios sutvarkymo Rusijoje, 1782-01-17, in: *ПСЗ, Собрание (1649–1825)*, t. 21 (1781–1783), p. 384 (Nr. 15326).

¹⁰ Maciej Loreta, *Kościół Katolicki a Katarzyna II. 1772–1784*, Kraków i Warszawa: Druk W. L. Anczyca i spółki, 1910, p. 176.

¹¹ *Ibid.*, p. 176–177.

¹² *Ibid.*, p. 204.

¹³ Regina Laukaitytė, *Staćiatikių Bažnyčia Lietuvoje XX amžiuje*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2003, p. 52.

¹⁴ Apie Katalikų Bažnyčios Rusijos imperijoje hierarchijos sutvarkymą, 1798-04-28, in: *ПСЗ, Собрание (1649–1825)*, t. 25 (1798–1799), p. 222–224 (Nr. 18504).

¹⁵ *Ibid.*, p. 224.

¹⁶ Apie uždraudimą Romos katalikų vienuolių kapitulų suvažiavimams rinkti įvairius pareigūnus pareigoms vienuolynuose ir apie suteikimą teisės vyskupams skirti vienuoly-

ir vienuolynų reglamentavimui¹⁷. 3 punkte patvirtinama, kad visi vienuoliai ir vienuolės turi būti paklusnūs ir rodyti pagarbą savo vyskupijos vyskupui. 6 punkte draudžiama vienuolynams turimą turta parduoti, dovanoti ir įkeisti. Toliau 7 punkte sakoma, kad kiekvienai vienuolijai leidžiama turėti vieną provincijolą, konsultorių ir sekretorių, kurių išrinkimas priklauso nuo vyskupijų vyskupų. 8 ir 9 punktuose apibrėžiama atskirų vienuolynų vyresnybės rinkimas, kuris pavedamas arkivyskupui ar vyskupui. 12–20 punktuose reguliuojami vienuolynų vidaus gyvenimo organizaciniai reikalai. 20 punkte yra reikalavimai apie vienuolinius įžadus: nė viena vienuolija negali iš kandidatų, esančių išbandyme, priimti kitokius įžadus kaip tik paprastus (*vota simplicia*); iškilmingus įžadus (*vota solemnia*) gali duoti tik gavę subdiakono šventimus. Stojimui į vienuolyną nustatyta 22 metų riba. 21 punkte apibrėžiama vienuolių keliavimo teisė, kuri labai griežtai suvaržoma. 22 punkte draudžiama vienuoliams iš sakyklų kalbėti ir leisti veikalus politiniais klausimais. Kituose keturiuose punktuose apibrėžiama, kuo vienuoliai turi užsiimti. Čia net įvardytos konkrečios vienuolijos. Jėzuitai, bazilijonai ir pijorai, kaip linke į mokslus, turi užsiimti mokymu. Kamalduliai, cistersai ir kitos vienuolijos, gyvenančios atsiskyrėlišką gyvenimą, turi atiduoti dalį savo pajamų prieglaudoms, ligoninėms ir mokykloms. Ir pagaliau visi kiti vienuolynai turi tarnauti arba kaip patys savaime, arba dalį savo pinigų skirdami prieglaudų ir mokyklų išlaikymui. Taigi kiekviena vienuolija privalo visapusiškai tarnauti imperijai ir prisidėti prie jos gerovės. Moterų vienuolijos, priklausančios savo vyskupijos vyskupui ir turinčios žemės bei kapitalo, turi savo lėšomis mokyti kilmingas, bet ne turtingas mergaites, o neturinčios žemės ir kapitalo, turi prižiūrėti ligonius arba neturtinguosius, išlaikomus kitų vienuolijų lėšomis.

Visiškai į kitą pusę vienuolynų teisinė padėtis pasikeitė po 1800 m. gruodžio 11 d. caro Povilo I įsako¹⁸, parengto jėzuito Gabrieliaus Gruberio įtakoje¹⁹. Pagal šį įsaką vienuolijos nepriklausė nuo vyskupų, joms gražin-

nų pareigūnus ir suteikiama teisė vizituoti vienuolynus ir bažnyčias, 1798-11-03, in: ПСЗ, Собрание (1649–1825), t. 25 (1798–1799), p. 435–436 (Nr. 18733).

¹⁷ Taisyklės dėl Romos katalikų bažnyčių ir vienuolynų Rusijos imperijoje, 1798-11-03, in: ПСЗ, Собрание (1649–1825), t. 25 (1798–1799), p. 436–438 (Nr. 18734); Иван Никотин, *op. cit.*, p. 202–205.

¹⁸ Apie Romos katalikų Rusijoje valdymą, 1800-12-11, in: ПСЗ, Собрание (1649–1825), t. 26 (1800–1801), p. 433–436 (Nr. 19684); Иван Никотин, *op. cit.*, p. 205–208; Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 37.

¹⁹ Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 37.

ta savivalda. Kiekviena vienuolija pagal savo taisykles renka vienuolynų vyresniusius ir teikia savo vienuolijos provincijolui tvirtinti. Provincijolas kasmet turi pateikti vienuolynų vyresniųjų tikslus sąrašus su įvykusiais pasikeitimais Justicijos kolegijos Romos katalikų departamentui. Provincijolai renkami arba skiriami pagal savo vienuolijos taisykles. Provincijolus patvirtinti privalo teikti minėtam departamentui, o pastarasis Senatui. Kaip ir 1798 m. taisyklėse, taip ir šiame įsake plačiai reguliuojamas vienuolynų vidaus gyvenimas. Provincijolai ne mažiau kaip kartą per metus privalo vizituoti savo vienuolijos vienuolynus. Įžadus vienuoliai galėjo duoti pagal Tridento Susirinkimo nurodymus ir vienuolijų nutarimus. Moterų vienuolynai ir toliau pasiliko priklausomi nuo vyskupijos vyskupo, tik ūkinėje veikloje šioms vienuolynams suteiktas savarankiškumas.

Į sostą įžengęs Aleksandras I išleido naują įsaką, patvirtintą 1801 m. lapkričio 13 d., paskelbtą gruodžio 9 d.²⁰ Šiuo įsaku įsteigiama Romos katalikų dvasinė kolegija Sankt Peterburge vietoje Justicijos kolegijos Romos katalikų departamento. 5 punkte nurodoma, kad vienuolynų valdymas nepriklauso vyskupams, vyskupai negali kištis į rinkimus. Tačiau provincijolai, nors ir nepriklausomi nuo vyskupų, turi kreiptis į juos dėl vienuolių perkėlimo arba išvykimo, vienuolynų tvarkymo ir tvarkos, pranešti apie nutikimus, rinkimus ir kita. Tai pat nurodoma, kad vienuoliams draudžiama palaikyti ryšius su vienuolijų generolais ar kita vyresnybe už Rusijos imperijos ribų.

Istoriografijoje pažymima, kad Aleksandro I valdymo laikais nepasirodė nutarimų, kurie būtų pabloginę vienuolynų padėtį Rusijos imperijoje²¹. Tik skaudus smūgis buvo suduotas Rusijos imperijoje rezidavusiems jėzuitams. Aleksandro I 1815 m. įsaku jėzuitams buvo uždrausta gyventi Sankt Peterburge. Dėl to 24 jėzuitai turėjo persikelti į Polocko vienuolyną. 1817 m. įsakymu uždrausta jėzuitams mokytį kitų tikėjimų jaunimą²². Pagaliau pasirodė Aleksandro I 1820 m. vasario 13 d. įsakas apie jėzuitų ištrėmimą iš Rusijos imperijos²³. 1820 m. Rusijos imperijoje jėzuitų ordinui priklausė 357

²⁰ О возстановлении духовнаго и церковнаго Правительствъ Римско-Католическаго закона въ Россіи, 1801-11-13, in: *ПСЗ, Собрание* (1649–1825), t. 26 (1800–1801), p. 823–829 (Nr. 20053); Иван Никотин, *op. cit.*, p. 209–214; Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 38.

²¹ Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 39.

²² Bolesław Kumor, *Historia Kościoła*, t. 7: *Czasy najnowsze, 1815–1914*, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2001, p. 105.

²³ Apie jėzuitų ištrėmimą iš Rusijos ir apie Polocko jėzuitų akademijos ir pavaldžių mokyklų panaikinimą, 1820-03-13, in: *ПСЗ, Собрание* (1649–1825), t. 37 (1820–1821), p. 113–119 (Nr. 28198); Иван Никотин, *op. cit.*, p. 217–222.

asmenys. Uždarymo metu jėzuitai turėjo 21 namą, Polocko akademiją su beveik 700 mokinių ir studentų, jiems priklausančias kolegijas. Po uždarymo dalis jėzuitų persikraustė dirbti už Rusijos imperijos sienų į Austrijai priklausančią Galiciją, kiti buvo nukreipti dirbti į Italiją, Prancūziją ir kitas šalis²⁴.

Nikolajaus I valdymo metais vienuolynų padėtis pablogėjo. Pirmiausia atkreiptas dėmesys į vyrų vienuolynų noviciatus. Galvota apie visišką noviciatų uždarymą²⁵. 1829 m. kovo 27 d. išleistas įsakas dėl vienuolinių įžadų. Remiantis 1798 m. lapkričio 3 d. taisyklėmis, iškilmingi įžadai leisti turint subdiakono šventimus ir sulaukus 22 metų amžiaus. Išbandymas prieš stojant į vienuolyną privalo tęstis ne trumpiau kaip trejus metus, nors kandidatui ir būtų sukakę 22 metai. Visi įžadai priimti iki 22 metų laikomi negaliojančiais. Stojantys į vienuolyną pirmiausia turėjo kreiptis į savo gubernijos vyresnybę, kad pastaroji patvirtintų jo priklausomybę laisvajam luomui ir kad jis nėra teisiamas ar vykdomas jo nusikaltimo tyrimas. Gubernijos vyresnybė surinktus duomenis turėjo pristatyti vienuolyno vyresnybei (Įstatymų sąvade (1842 m. leidimo t. 9 str. 341) sakoma, kad pateikiama vyskupijos vyresnybei), kad jie būtų pristatyti į Sankt Peterburgo Romos katalikų kolegiją kartu su stojančiojo prašymu priimti į vienuolyną ir prašytojo gimimo liudijimu. Kolegija prašymą su savo rezoliucija turi perduoti į Kitatikių dvasinių reikalų vyriausiąją valdybą (vėliau Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentas). Tik vienintelė Kitatikių dvasinių reikalų vyriausioji valdyba galėjo duoti leidimą dėl prašytojo priėmimo į vienuolyną²⁶. 1842 m. lapkričio 17 d. šie reikalavimai buvo išplėsti ir norinčioms stoti į moterų vienuolynus²⁷. Buvo pradėti uždarinėti vienuolynai. 1831 m. Vilniaus vyskupijoje Lietuvos Brastoje uždaryti brigitičių ir bernardinų moterų vienuolynai, augustinų, bernardinų, dominikonų ir trinitorių vyrų vienuolynai²⁸.

²⁴ Piotr Paweł Gach, *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1999, p. 84–85.

²⁵ Piotr Paweł Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773–1914*, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1984, p. 153.

²⁶ Apie Romos katalikų vienuolių įžadus ir bausmes, leidžiamas šio tikėjimo vienuolynuose, 1829-03-27, in: ПСЗ, Второе собрание, т. 4 (1829), p. 200–201 (Nr. 2773); Иван Никотин, *op. cit.*, p. 223–224; *Свод законов о состояниях*, т. 9, Санктпетербург: В типографий II Отделения собственной Е.И.В. канцелярии, 1842, p. 67–69.

²⁷ Иван Никотин, *op. cit.*, p. 224.

²⁸ Vilniaus vyskupijoje nuo 1829 m. uždarytų vienuolynų sąrašas, [XIX a. pabaiga], in: *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, (toliau – LMAVB RS), f. 43–3676, l. 1, 2, 3, 6, 7.

Valdžia ėmėsi žingsnių mažindama vienuolijų veiklos sritis. 1830 m. vasario 13 d. pasirodė Vidaus reikalų ministro įsakas „Taisyklės dėl Vilniaus labdaros įstaigų valdymo“²⁹. Pagal šį įsaką Vilniuje veikusios bonifratrų, gailėstingųjų seserų ir marijavičių labdaros įstaigos perduodamos su kilnojamu ir nekilnojamu turtu Visuomeninės globos komitetui (Приказ общественного призрения). Vienuoliai, sutikę vadovauti ir vesti labdaros įstaigas, privalėjo klausyti visų komiteto nurodymų, teikti ataskaitas.

1832 m. liepos 19 d. Nikolajus I išleido įsaką „Apie kai kurių Romos katalikų vienuolynų uždarymą“³⁰. Caro įsake pabrėžiama, kad jų uždarymas pasitarnaus pačių vienuolynų sustiprinimui. Iki tol naudotos priemonės nedavė reikiamų rezultatų. Viena iš blogos vienuolynų padėties priežasčių ta, kad buvo per daug vienuolynų ir jie buvo maži (pagal valdžios pateiktus reikalavimus, remiantis popiežiaus Benedikto XIV bule, vienuolyne turėjo būti 10 ar mažiausiai 8 vienuoliai). Istoriografijoje apie vyrų vienuolynų uždarymo priežastis pagal 1832 m. įsaką vyrauja dvi nuomonės. Viena nuomonė, kad vienuolynų uždarymas sietinas su valdžios represijomis po 1830–1831 m. sukilimo numalšinimo³¹. Kita nuomonė, kad sukilimas nebuvo tiesioginė vienuolynų uždarymo priežastis³². Aldona Prašmantaitė rašo, kad „tai buvo Rusijos imperijos vykdytos vienuolynų naikinimo politikos etapas, pradėtas rengti ir vykdyti dar iki prasidedant 1830–1831 m. sukilimui“³³. Reikėtų pritarti antrajai nuomonei. Pagal 1832 m. Nikolajaus I įsaką Rusijos imperijoje uždaryti 196 vyrų vienuolynai³⁴. Labiausiai nuken-

²⁹ ПСЗ, Второе собрание, т. 5 (1831), p. 159–161 (Nr. 3487); Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 40.

³⁰ ПСЗ, Второе собрание, т. 7 (1832), p. 507–510 (Nr. 5506); Иван Никотин, *op. cit.*, p. 229–235.

³¹ Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 40; Ewa Jabłońska-Deptuła, „Zakony i zgromodzenia zakonne w Polsce w XIX i XX w.“, in: *Znak*, Kraków, 1965, Nr. 17, p. 1653–1688; Józef Mandziuk, *op. cit.*, p. 133–134; Dalia Vasiliūnienė, „Žemaičių Kalvarijos dominikonų vienuolynas ir didžiaivalstybinė Rusijos politika XIX a.: Lietuvos menas permąnų laikais“, in: *Kultūrologija*, Vilnius, 2002, t. 9, p. 149–172.

³² Jan Skarbek, „Wkład materialny duchowieństwa rzymskokatolickiego w powstaniu listopadowym 1830–1831 roku“, in: *Roczniki Humanistyczne*, Lublin, 1980, t. 28, sąs. 2, p. 105–127; Piotr Paweł Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773–1914*; Galina Oborska, *op. cit.*, p. 365.

³³ Aldona Prašmantaitė, „Žemaičių vyskupijos vyrų vienuolynų 1832 m. likvidavimo akcija: motyvai ir tikslai“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2005, t. 26, p. 304.

³⁴ Piotr Paweł Gach, *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, p. 86.

tėjo šie vienuolynai: dominikonų (iš 92 uždaryti 58), pranciškonų konventualų (iš 41 uždarytas 31), senosios observancijos karmelitų (iš 32 uždaryti 25), bernardinų (iš 43 uždarytas 21)³⁵. Per 1832 m. vienuolynų uždarymo akciją liko nepaliesti moterų vienuolynai ir neuždarinėjami bazilijonų, benediktinų ir bonifratrų vienuolynai.

Uždarytų vienuolynų vienuoliai buvo suvežami į likusius tos pačios vienuolijos vienuolynus. Antai Rusijos imperijoje buvo uždarytas 31 pranciškonų konventualų vienuolynas, o palikta veikti 10 vienuolynų. 1832 m. iš viso buvo 243 pranciškonai. Likusiuose 10 vienuolynų lėšų pakako tik 126 vienuoliams. Jokių lėšų pragyvenimui neturėjo 117 vienuolių³⁶. Liko neuždarytas ir Vilniaus pranciškonų konventualų vienuolynas.

1836 m. buvo išleistas įsakas, skirtas bonifratrų veiklai reguliuoti³⁷. Vykdamas šį įsaką prieita prie bonifratrų vienuolynų uždarinėjimo. Paskutiniai šios vienuolijos vienuolynai uždaryti 1843 m.³⁸

1841 m. gruodžio 25 d. išleistas įsakas apie katalikų aukštajai dvasininkijai ir vyrų bei moterų vienuolynams priklausančių dvarų perdavimą valstybės valdymui, o už tai dvasininkams bus paskirtos piniginės išmokos³⁹. Įsako 1 punkte nurodyta visus vakarinių gubernijų kitatikių dvasininkams priklausančius nekilnojamus apgyvendintus dvarus perduoti Valstybės turtų ministerijos žiniai ir valdymui. 2 punkte nurodyta sudaryti etatus vyskupijų valdyboms, katedroms ir vienuolynams bei paskirti atlyginimus, tenkinančius vietų ir asmenų poreikius, atitinkančius luomą ir kiekvieno laipsnį. 1841 m. gruodžio 25 d. įsakas nelietė parapijų dvasininkų valdomų dvarų. Dėl parapijų panašus įsakas buvo išleistas 1843 m. Tą pačią dieną buvo išleistas įsakas ir apie stačiatikių aukštajai dvasininkijai ir vienuolynams priklausančių dvarų nusavinimą valstybės naudai vakarinėse gubernijose⁴⁰.

³⁵ Piotr Paweł Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773–1914*, p. 158.

³⁶ Pranciškonų provincijolo pavaduotojo Timotiejaus Juzefovičiaus raštas Nr. 55 Vilniaus vyskupijos administratoriui vysk. Andriejui Benediktui Klungevičiui, 1832-09-22, in: *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, (toliau – LVIA), f. 604, ap. 1, b. 3020, l. 10.

³⁷ Apie bonifratrų ordino įstaigų valdymo pertvarkymą, 1836-02-18, in: ПСЗ, Второе собрание, t. 11, d. 1 (1832), p. 134–137 (Nr. 8882).

³⁸ Piotr Paweł Gach, *op. cit.*, p. 162.

³⁹ Apie perdavimą Valstybinių turtų ministerijos valdymui visų kitatikių dvasininkų dvarų Vakarinėse gubernijose, 1841-12-25, in: ПСЗ, Второе собрание, t. 16 (1841), d. 2, p. 139–140 (Nr. 15153).

⁴⁰ *Ibid.*, p. 138–139 (Nr. 15152).

Vienuolynų ir vyskupijų hierarchijos išlaikymo sutvarkymui buvo išleistas 1842 m. sausio 1 d. įsakas, įsigaliojęs nuo 1842 m. gegužės 1 d.⁴¹ Vienuolynai buvo suskirstyti į etatinius ir neetatinius vienuolynus. Etatiniai vienuolynai buvo padalyti į tris klases ir numatyta metinė suma, kuri skiriama vienos ar kitos klasės vienuolyno išlaikymui. Pirmos klasės vyrų vienuolynui buvo skirta 3185 rubliai sidabru, antros klasės – 2220 rublių sidabru, trečios klasės – 1540 rublių sidabru. Pirmos klasės moterų vienuolynui skirta 2765 rubliai sidabru, antros klasės – 2155 rubliai sidabru, trečios klasės – 1455 rubliai sidabru. Be to, kiekvienos vienuolijos vyresniajam numatyta 400 rublių sidabru⁴². Reikia pažymėti, kad ir stačiatikių vienuolynai 1842 m. sausio 1 d. įsaku vakarinėse gubernijose buvo padalyti į tris klases ir numatytos tokios pačios sumos vienuolynų išlaikymui kaip ir katalikų⁴³. Etatiniais vakarinėse gubernijose buvo pripažinti 36 vyrų ir 14 moterų vienuolynų⁴⁴.

Nr.	Vienuolynas	Klasė	Neetatinis	Mokama suma rubliais
	Vyrų			
1	Pranciškonų konventualų	1	–	3185
2	Antakalnio trinitorių	1	–	3185
3	Laterano kanauninkų	2	–	2220
4	Visų šventųjų senosios observacijos karmelitų vienuolynas	2	–	2220
5	Augustinų eremitų	3	–	1540
6	Bernardinų	3	–	1540
7	Pijorų	–	+	–
8	Dominikonų Šv. Dvasios vienuolynas	–	+	–
9	Dominikonų vienuolynas Lukiškėse	–	+	–
10	Dominikonų vienuolynas Verkiuose	–	+	–
11	Basųjų karmelitų vienuolynas prie Aušros Vartų	–	+	–
	Moterų			
12	Vizitiečių	2	–	2155

⁴¹ Apie Romos katalikų vyskupijų valdybų ir vienuolynų etatus Vakarinėse gubernijose, 1842-01-01, in: ПСЗ, Второе собрание, т. 17 (1842), p. 1 (Nr. 15188).

⁴² *Ibid.*, приложение: штаты и табели, p. 1; plg. Stefan Rosiak, *op cit.*, p. 43.

⁴³ ПСЗ, Второе собрание, т. 17 (1842), приложение: штаты и табели, p. 1.

⁴⁴ Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 43.

13	Basųjų karmeličių	2	–	2155
14	Bernardinų Šv. Mykolo vienuolynas	–	+	–
15	Užupio bernardinų vienuolynas	–	+	–
16	Benediktinių	–	+	–
17	Marijavičių	–	+	–
18	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Savičiaus gatvės ligoninės	–	+	–
19	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Kūdikelio Jėzaus vaikų prieglaudos	–	+	–
20	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Šv. Jokūbo ligoninės	–	+	–
21	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Vilniaus labdarybės draugijos	–	+	–

Lentelė 1. Vilniaus vienuolynų suskirstymas klasėmis 1842 m.

Šaltiniai: Duomenys apie vienuolių sudėtį Vilniaus vyskupijos vyrų ir moterų vienuolynuose nuo 1843 m. birželio 1 d. iki 1844 m. birželio 1 d., in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 1719, l. 4–142. Bendrą etatinių vienuolynų sąrašą Vilniaus generalgubernatūroje žr. *LVIA*, f. 378, ap. bs 1842, b. 20, l. 11–11v.

Neetatiniai vienuolynai buvo skirti uždarymui, o kol egzistuos neetatiniai vienuolynai, nurodyta nepriimti naujų narių į naujokynus. Neetatinių vienuolynų išlaikymui skiriama 40 sidabro rublių per metus kiekvienam asmeniui⁴⁵. Vėliau iš neetatinių vienuolynų trečiai klasei priskirtas Vilniaus benediktinių vienuolynas. Vienuolynų turto sekuliarizacija panaikino vienuolynų savarankiškumą, jie turėjo ieškoti kitų pragyvenimo šaltinių.

1842 m. gruodžio 8 d. įsaku uždrausta misionieriams priimti naujokus, visi misionieriai vienuoliai priskirti dieceziniams dvasininkams. Valdžia taip pat pripažino, kad misionieriai netinkami vadovauti kunigų seminarijoms, jie galėjo likti dėstytojais. Klierikai turi būti auklėjami vyskupijų seminarijose, vadovaujant dieceziniams kunigams. Misionierių vienuolynai buvo uždaromi, o vienuolynų vyresnieji skiriami prie vienuolynų buvusių parapijų klebonais⁴⁶.

1842 m. gruodžio 16 d. įsake nurodyta, kad visi vienuolynai perduodami betarpiškai vyskupijos vyresnybės valdžiai, vyskupas turi parinkti tinkamiausią dvasininką vienuolynų vizitatoriaus pareigoms ir per kolegiją jį pateikti tvirtinti Vidaus reikalų ministerijai. Atskiras vizitatorius tu-

⁴⁵ *Ibid.*, p. 44.

⁴⁶ Piotr Paweł Gach, *op. cit.*, p. 162–163; Józef Mandziuk, *op. cit.*, p. 184–185.

rėjo būti kiekvienoje vyskupijoje. Vizitoriai turėjo prižiūrėti vienuolynų veiklą vyskupijose⁴⁷. Taip panaikinama vienuolių provincijolo pareigybė, uždrausta susisiekti su vienuolių generolais, vienuolynai neteko turėtos savivaldos.

Vienuolynų tinkamai egzistencijai labai svarbus buvo pamainos klausimas. 1842 m. pradėta riboti novicijų priėmimą. 1842 m. įsakas dar ne-uždraudė visiško novicijų priėmimo, bet draudė priimti novicijus toms vienuolijoms, kurios turėjo neetatinius vienuolynus⁴⁸. Vienuolių mažinimą valdžia grindė ne tik ideologiniais sumetimais, bet ir finansiniais, aiškindama savo laikyseną didelėmis išlaidomis neetatinių vienuolynų išlaikymui⁴⁹. Taigi etatiniuose vienuolynuose likusias laisvas vietas užpildydavo neetatinių tos pačios vienuolijos vienuolynų vienuoliai.

1843 m. balandžio mėn. visiems vienuolynams buvo uždraustas naujokų priėmimas⁵⁰, nors dar 1842 m. vadžia aiškino, kad vyriausybė teisėtu priėmimu į vienuolius laiko tuos asmenis, kurie priimti pagal 1829 m. kovo 27 d. caro įsako nuostatus ir priėmimas galutinai patvirtintas vidaus reikalų ministro⁵¹. Tais pačiais metais uždrausta moterų vienuolynams turėti pensionus, mokyti ir auklėti mergaites⁵². Pagal 1844 m. balandžio 11 d. įsaką nustojo veikti vienuolynų vidaus filosofinės ir teologinės studijos. Uždarytos vienuolynų spaustuvės (Vilniuje 1839 m. bazilijonų, apie 1840 m. pijorų, 1842 m. misionierių)⁵³. Dalia Vasiliūnienė konstatuoja: „Panaikinus provincijolų, jų padėjėjų, patarėjų pareigas, uždraudus rinktis kapituloms, vienuolių organizacijos struktūra buvo galutinai suardyta“⁵⁴.

1845–1851 m. buvo surastas būdas kaip uždaryti neetatinius vienuolynus. Toks vienuolynas, kurio vienuolių skaičius sumažėdavo iki mažiau nei 8 asmenų, priklausė panaikinimui. 1854 m. vienuolynų uždarymas su-

⁴⁷ Galina Oborska, *op. cit.*, p. 368.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 367–368; Piotr Paweł Gach, *op. cit.*, p. 165–166.

⁴⁹ Vilniaus karinio gubernatoriaus raštas Nr. 1241 Vilniaus generalgubernatoriui, 1842-08-13, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1842, b. 20, l. 21v; Galina Oborska, *op. cit.*, p. 367–368.

⁵⁰ Piotr Paweł Gach, *op. cit.*, p. 165. Tačiau tikrovėje vienas kitas naujokas buvo priimamas į vienuolynus; žr. bylą: Apie abiejų lyčių pasaulietinių asmenų priėmimą į vienuolius nuo 1847 iki 1856 m., in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 1818, l. 35, 41, 44, 57, 66, 125, 131, 147 ir kt.

⁵¹ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 2310 Vilniaus generalgubernatoriui, 1842-09-01, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1842, b. 20, l. 27.

⁵² Galina Oborska, *op. cit.*, p. 369.

⁵³ Piotr Paweł Gach, *op. cit.*, p. 166.

⁵⁴ Dalia Vasiliūnienė, *op. cit.*, p. 162.

paprastintas. Sumažėjus vienuolių skaičiui iki 8 asmenų, vienuolynas buvo laikomas uždarytu, o Romos katalikų dvasinės kolegijos Sankt Peterburge sprendimas tapdavo formalumu⁵⁵.

Caro Aleksandro II valdymo pradžioje šiek tiek sušvelnėjo politika vienuolynų atžvilgiu. 1856 m. balandžio 7 d. įsaku nustatyta, kad į noviciatą gali būti priimami asmenys, sulaukę 19 metų amžiaus⁵⁶. 1857 m. atidaryti šių vienuolijų noviciatai: augustinų, pranciškonų, kapucinų, reformatų, benediktinų, marijonų, Laterano kanauninkų, karmeličių, vizitiečių, benediktinų ir kotryniečių⁵⁷. Buvo leistos teologinės studijos vienuolynuose ir vyskupo sutikimu kandidatai į vienuolius galėjo studijuoti vyskupijų kunigų seminarijose ir po baigimo sugrįžti į vienuolynus⁵⁸.

Naujas vienuolynų uždarymo etapas prasidėjo po 1863–1864 m. sukilimo numalšinimo. Kokio nors naujo įsako dėl vienuolynų uždarymo, kaip po 1830–1831 m. sukilimo numalšinimo, nebuvo išleista. Pirmiausia vykdyta politika vienuolynų atžvilgiu siejasi su Vilniaus generalgubernatoriaus Michailo Muravjovo veikla. Žinoma, ne tik Muravjovas buvo suinteresuotas vienuolynų uždarymu. Tokios buvo Rusijos imperijos aukščiausios valdžios nuostatos. Prie sąlygų paruošimo uždaryti vienuolynus prisidėjo ir Vilniaus valdininkai. Ypač pasižymėjo Vilniaus gubernatorius Stepanas Paniutinas.

Nuo pat buvimo Vilniuje pradžios Muravjovas atkreipė dėmesį į vienuolynus. Jau liepos pabaigoje – rugpjūčio pradžioje jis įsakė atlikti kratas Vilniaus vienuolynuose. 1863 m. rugpjūčio 2 d. nuodugniai krėtė vizitiečių vienuolyną ir ten buvusius kunigų butus, bet nieko įtartino nerado⁵⁹.

Apie Muravjovo nuostatas katalikų vienuolynų atžvilgiu galima spręsti iš jo 1864 m. gegužės 14 d. imperatoriui įteiktos pažymos „Записка о некоторых вопросах по устройству Северо Западного края“. Vilniaus generalgubernatorius tiesiog teigia: „Nedelsiant uždaryti, nedarant papildomo tyrimo, visus Romos katalikų vienuolynus, kurie daugiau ar mažiau dalyvavo sukilime, leisdami vienuoliams išeiti į maištą arba platinti liaudy-

⁵⁵ Piotr Paweł Gach, *op. cit.*, p. 166.

⁵⁶ Apie nepriėmimą į Romos katalikų vienuolynų noviciatus, nesulaukus devyniolikos metų, 1856-04-07, in: ПСЗ, Второе собрание, т. 31 (1856), p. 200 (Nr. 30361).

⁵⁷ Stefan Rosiak, *op. cit.*, p. 48.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Kratų aktai, 1863-08-02, in: LVIA, f. 378, ap. ps 1863, b. 1225, l. 2, 3; Vytautas Jogėla, „Uždaryti Romos-katalikų vienuolynai Vilniaus mieste po 1863 m. sukilimo ir jų turtas“, p. 3.

je revoliucines proklamacijas, arba aprūpindami gaujas produktais ir ginklais. Leisti krašto vyriausiajam viršininkui vietoje šių vienuolynų įsteigti parapijas, kur tai pasirodys reikalinga pagal gyventojų skaičių, vienuolynų pastatus perimti vyriausybės žinion“. Dar teigiama, kad būtų galima uždaryti ir visus katalikų vienuolynus kaip tai padaryta kai kuriose katalikiškose šalyse, nes jie apskritai sudaro pastovią „lindynę“ maištininkams⁶⁰.

Muravjovas gavo caro bendrą leidimą, perteiktą vidaus reikalų ministro 1864 m. birželio 22 d. raštu, uždarinėti sukilime dalyvavusius vienuolynus⁶¹. Dėl to 1864 ir 1865 m. uždarant vienuolynus būdavo tik Muravjovo nurodymas uždaryti vieną ar kitą vienuolyną.

Valdžia prieš vienuolynus ėmėsi administracinių priemonių. 1863 m. gegužės 27 d. buvo išleistas paliepimas, kuriame nurodyta sudaryti vienuolių ir prie vienuolynų gyvenančių asmenų sąrašus. Sugriežtinta tvarka vienuoliams išvykti iš gyvenamos vietos. Buvo nepasitikima vienuolynais dėl jų uždarumo. Kaip parodė 1898 m. Vilniaus vyskupo atlikta vienuolynų apklausa, oficialaus draudimo stoti į vienuolynus naujiems nariams nebuvo. Tik buvo nustatyti reikalavimai, kurių reikėjo laikytis⁶². Tačiau iš tikrųjų naujokai į vienuolynus nebuvo priimami. Naujų narių nepriėmimas į vienuolynus vedė prie savaiminio vienuolyno sunykimu. Tiesa, devinto dešimtmečio pradžioje buvo leista priimti naujų narių į etatines vietas Kauno benediktinių ir Krakių kotryniečių vienuolynuose. Turimais duomenimis 1881 m. vidaus reikalų ministras leido trims kandidatėms stoti į Kauno benediktinių vienuolyną ir vienai kandidatėi į Krakių kotryniečių vienuolyną⁶³. Tačiau tais pačiais metais Vilniaus generalgubernatorius nedavė sutikimo dviem kandidatėms stoti į Kražių benediktinių vienuolyną, nors buvo neužimtų etatinių vietų. Motyvavo tuo, kad etatiniuose vienuolynuose laisvas vietas užima neetatinių vienuolynų vienuolės⁶⁴. Vėliau bandymai įstoti

⁶⁰ *Из бумаг графа М. Н. Муравьева*, Санктпетербург: Типография М. Стасюлевича, 1898, p. 45.

⁶¹ Vilniaus generalgubernatoriaus raštas Nr. 2912 Vilniaus gubernatoriui, 1864-09-15, in: *LVIIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1411, l. 3; plg. Александр Мосолов, *Виленские очерки 1863–1865 гг. (Муравьевское время)*, Санктпетербург: Типография А. С. Суворина, 1898, p. 193.

⁶² Vilniaus benediktinių vienuolyno vyresniosios pranešimas Nr. 124 Vilniaus vyskupui, 1898-04-18, in: *LVIIA*, f. 604, ap. 1, b. 10404, l. 2; Gardino brigitiečių vienuolyno vyresniosios raštas Nr. 46 Vilniaus vyskupui, 1898-04-22, in: *Ibid.*, l. 3.

⁶³ *LVIIA*, f. 669, ap. 3, b. 1951, l. 138; b. 2001, l. 83, 107.

⁶⁴ Kauno gubernatoriaus raštas Nr. 924 Žemaičių (Telšių) vyskupijos administratoriui, 1881-02-06, in: *LVIIA*, f. 669, ap. 3, b. 2001, l. 49.

į moterų vienuolynus buvo nesėkmingi. XIX a. antroje pusėje buvo ne vienas bandymas įstoti į vyrų vienuolynus, bet valdžia neduodavo leidimų⁶⁵. XX a. pradžioje padėtis moterų vienuolynuose pagerėjo. 1905 m. pabaigoje ir 1906 m. pradžioje buvo leista priimti naujas kandidates Krakių kotryniečių ir Kauno benediktinių vienuolynuose. Per kelerius metus buvo užpildyti šiems vienuolynams nustatyti etatai⁶⁶. Naujos narės buvo priimamos ir Vilniaus vyskupijos moterų vienuolynuose⁶⁷. Vyrų vienuolynams ir toliau buvo neleidžiama priimti naujų narių.

Vienuolynų uždarymui reikėjo įrodymų, kad vienuoliai vienokia ar kitokia forma prisidėjo prie sukilimo⁶⁸. Tokių duomenų apie Vilniuje veikusius vienuolynus buvo surinkta nedaug. Dėl to uždarant vienuolynus dažniausia buvo apsieinama bendro pobūdžio kaltinimais ar nustatytos tvarkos pažeidimais. To meto carinės valdžios ideologiją apibendrino Aleksandras Milovidovas: „Visų vienuolijų vienuoliai sudarė nuolatinę opoziciją rusų vyriausybei ir rusų cerkvei. Jų veiksmai buvo labiau užslėpti ir neprieinami stebėjimui, pavyzdžiui, [diecezinių] kunigų, ypač moterų vienuolynuose. Jie pasižymėjo nepaprastu fanatizmu maišto metu, kai pas jas buvo ginklų sandėliai ir slaptos spaustuvės, o kartais ištisos minios įtartinų žmonių, gyvenančių be pasų kaip tarnai, giminaičiai“⁶⁹.

XIX a. antroje pusėje, po 1863–1864 m. sukilimo numalšinimo, ir XX a. pradžioje iki 1914 m. vienuolynų skaičius Rusijoje sumažėjo iki minimumo. 1914 m. Rusijos imperijoje veikė 13 vyrų vienuolynų, iš kurių 10 priklausė slaptosioms vienuolijoms⁷⁰.

Apibedrinant Rusijos valdžios politiką XIX a. vienuolynų atžvilgiu, galima padaryti pora pastebėjimų. Pirmiausia tą politiką galima vertinti kaip permainingą: nuo griežtų priemonių iki dalinio sušvelnėjimo, o vėliau vėl sugriežtėjimo. Tai buvo daroma pirmiausia varžant vienuolynų vidaus gyvenimą, naikinant jų savarankiškumą, mažinant ekonomines galias. Antras pastebėjimas, kad Rusijos valdžia siekė sumažinti arba visai panaikinti vie-

⁶⁵ Regina Laukaitytė, *op. cit.*, p. 31–32.

⁶⁶ *Ibid.*, p. 34–35.

⁶⁷ Apie naujų narių priėmimą į Slanimo bernardinų vienuolyną žr. LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10404, l. 55, 58, 61, 94, 95 ir kt.

⁶⁸ Александр Мосолов, *op. cit.*, p. 193.

⁶⁹ Александр Миловидов, *Заслуги графа М. Н. Муравьева для православной церкви в Северо-западном крае*, Харьков: Типография губернского правления, 1900, p. 31.

⁷⁰ Piotr Paweł Gach, *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, p. 87.

nuolynų įtaką visuomenėje. Tai buvo daroma uždarinėjant vienuolynus, neleidžiant vienuolynams priimti naujų narių ir taip paliekant vienuolynus savaiminiam sunykimui.

Vyrų vienuolynų uždarymas. Vilniaus vienuolynų mažėjimas prasidėjo XVIII a. pabaigoje. 1797 m. kovo 23 d. senosios observancijos karmelitų prie Šv. Jurgio bažnyčios vienuolynas buvo uždarytas ir kartu su bažnyčia perduotas Vilniaus vyskupijos kunigų seminarijai⁷¹. Seminarija įsikūrė 1798 m.⁷² Vienuoliai perkelti į Visų šventųjų senosios observancijos karmelitų vienuolyną. Po jėzuitų ordino panaikinimo pijorams atiteko Šnipiškių Šv. Rapolo bažnyčios vienuolynas. Į šias patalpas pijorai persikėlė iš Dominikonų gatvės⁷³. 1799 m. kovo 31 d. aktu už 12 000 auksinų Šnipiškių vienuolynas pijorų buvo perduotas valdžiai⁷⁴. Vienuolyne buvo įrengtos kareivinės. Pijorai persikėlė atgal į Dominikonų gatvę. Kaip matome, šių dviejų vienuolynų uždarymas nebuvo susijęs su valdžios prievartine politika. Trečio vienuolyno uždarymą XVIII a. pabaigoje jau galima traktuoti kaip tam tikrą valdžios prievartos veiksmą. 1799 m. birželio 16 d. Vilniaus rokitų špitolė (ligoniai, fundacija) perkelta į generalinę Vilniaus špitolę prie Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios. Špitolės pastatai perduoti iš varžytinių. Taip nustojo gyvavęs Vilniaus rokitų vienuolynas ir špitolė⁷⁵. 1798 m. buvęs Šv. Ignoto jėzuitų vienuolynas (noviciatas) ir bažnyčia buvo perduoti rusų kariuomenės Preobražensko pulkui, kur buvo įrengtos kareivinės. 1774–1798 m. šiose patalpose veikė Vilniaus kunigų seminarija.

1808 m. augustinų vienuolyno patalpos buvo atiduotos Vilniaus vyriausiajai seminarijai, bet vienuolynui palikti du pastatai ir bažnyčia. Vienuolynas veikė toliau. 1842 m. Vilniaus dvasinę akademiją perkėlus į Sankt Peterburgą, akademijos patalpos 1843 m. perduotos augustinų vienuolynui. Iki tol vienuolyno turėtas patalpas numatyta išnuomoti, o pelną už nuomą paskirti Vilniaus kunigų seminarijos išlaikymui⁷⁶.

⁷¹ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 2, p. 67.

⁷² *Ibid.*; Bronius Kviklys, *Lietuvos bažnyčios*, t. 5: *Vilniaus vyskupija*, d. 1, Chicago: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1985, p. 346.

⁷³ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 4, p. 9.

⁷⁴ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 3, p. 76; *Podręczna encyklopedia kościelna*, t. 31–32, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolfa, 1913, p. 161.

⁷⁵ Martynas Jakulis, „Rokitai: santvarka ir veikla XVIII–XIX a. pirmoje pusėje“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2010, t. 33, p. 90–91.

⁷⁶ Vilniaus vyskupijos administratoriaus vyskupo Jono Civinskio rašto Nr. 1363 juodraštis Vilniaus vyskupijos konsistorijai, 1843-04-22, in: *LVIA*, f. 604, ap. 4, b. 169, l. 1.

Vėliau Vilniaus vienuolynai iki 1832 m. nebuvo uždarinėjami. Kaip jau buvo minėta, 1832 m. buvo išleistas caro įsakas dėl vienuolynų uždarymo Rusijos imperijoje. Vilniuje pagal šį įsaką 1832 m. iš esmės buvo uždaryti trys vienuolynai.

Basųjų karmelitų vienuolynas už Neries buvo uždarytas 1832 m., bažnyčia uždaryta 1837 m.⁷⁷ Valdžia vienuolyną siekė atiduoti stačiatikiams. 1837 m. patvinusi Neris bažnyčią apgriovė⁷⁸. Vilniaus vyskupas 1844 m. sutiko atiduoti bažnyčią stačiatikiams, bet stačiatikiai atsisakė imti griuvėsius. Tais pačiais metais bažnyčia buvo nugriauta⁷⁹. Vladas Drėma nurodo, kad Šv. Marijos Teresės bažnyčią potvynis nugriovė 1847 m.⁸⁰

1832 m. uždarytas Šv. Kazimiero misionierių vienuolynas⁸¹. Du uždaryto vienuolyno vienuoliai perkelti į misionierių vienuolyną ant Išganytojo kalno. Bažnyčia su jai priklausančiais visais pastatais perėjo išdo žinion, parapijiečiai padalyti kitoms Vilniaus bažnyčioms, bažnytiniai reikmenys vyskupo Andriejaus Benedikto Klungevičiaus nurodymu pernešti į kitas bažnyčias⁸².

Tais pačiais 1832 m. uždarytas Trinapolio trinitorių vienuolynas⁸³. Vienuoliai buvo perkelti į Vilniaus Antakalnio trinitorių vienuolyną. Į uždarytą Trinapolio vienuolyną buvo numatyta perkelti protiškai nesveikus ligonius iš Vilniaus bonifratrų vienuolyno ligoninės. Buvo pasiūlyta bonifratrų vienuolyno bažnyčią paversti stačiatikių cerkve ir bonifratrus perkelti į Trinapolio vienuolyną⁸⁴.

Romualdas Firkovičius nurodo, kad pijorų vienuolynas Dominikonų gatvėje 1832 m. buvo uždarytas⁸⁵. Tačiau pijorų vienuolynas toliau veikė ir

⁷⁷ *Podręczna encyklopedia kościelna*, t. 19–20, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolfa, 1909, p. 348.

⁷⁸ Adam Honory Kirkor, *Przewodnik po Wilnie i jego okolicach*, Wilno: Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1889, p. 181–182.

⁷⁹ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 1, p. 83.

⁸⁰ Vladas Drėma, *Dingęs Vilnius*, Vilnius: Vaga, 1991, p. 380.

⁸¹ Uždarytų vienuolynų 1832–1866 m. sąrašas, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 653, l. 24.

⁸² Einančio Vilniaus civilinio gubernatoriaus pareigas raštas Nr. 210033 vidaus reikalų ministrui, 1832-10-19, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1832, b. 2723, l. 410–410v. Apie Šv. Kazimiero bažnyčios altorių, paveikslų, skulptūrų likimą plačiau žr. Vladas Drėma, *Vilniaus Šv. Jono bažnyčia*, Vilnius: R. Paknio leidykla, 1997, p. 195. Apie kitų uždarytų vienuolynų bažnyčių inventorių, patekusį į Šv. Jono bažnyčią, žr. *Ibid.*, p. 201–204.

⁸³ Žr. *LVIA*, f. 378, ap. bs 1832, l. 76.

⁸⁴ Einančio Vilniaus civilinio gubernatoriaus pareigas raštas Nr. 20784 vidaus reikalų ministrui, 1832-10-04, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1832, b. 2723, l. 346–346v.

⁸⁵ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 4, p. 18.

buvo laikomas neetatiniu vienuolynu. 1844 m. vienuolynui priskirti aštuoni vienuoliai⁸⁶. Taigi po 1832 m. buvo paimtos tik vienuolyno patalpos Dominikonų gatvėje. Buvo ieškoma patalpų pijorams perkelti ir buvo siūlomas priešais esantis Šv. Dvasios dominikonų vienuolynas. 1834 m. pijorų vienuolyno pastatas Dominikonų gatvėje buvo paverstas Bajorų pensionu ir antros gimnazijos skyriumi, 1838 m. jame įsikūrė Bajorų institutas⁸⁷. Kitur nurodoma, kad Bajorų institutas pijorų vienuolyno patalpose įsikūrė 1848 m.⁸⁸ Vilniaus vyskupas Adomas Stanislovas Krasinskis nurodo, kad pijorai gyveno iš pradžią de Štrunko name Policijos skersgatvyje, o vėliau persikėlė į Pilchovskio namus Šv. Jurgio gatvėje⁸⁹. Pijorams priklausė Šv. Rapolo bažnyčia.

Atgailos kanauninkų vienuolynas Užupyje buvo uždarytas 1835 m.

Jau buvo minėta apie bonifratrų vienuolynų uždarymą. Paskutinis iš šios vienuolijos vienuolynų buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėse buvo uždarytas Vilniaus bonifratrų vienuolynas. Tai įvyko 1843 m. rugpjūčio 3 d. Vienuoliai buvo perkelti į Vilniaus misionierių vienuolyną išmirti⁹⁰.

1844 m. balandžio mėn. išleistas caro įsakas dėl Vilniaus miesto neetatinių vienuolynų vienuolių perkėlimo⁹¹. Vilniaus neetatinių vienuolynų uždarymas motyvuotas tuo, kad Vilniaus katalikų vienuolynai priėmė įvairius asmenis, nesilaikydami 1829 m. įsako, Vilniuje esąs didelis kiekis vienuolynų, kai tuo tarpu kituose vienuolynuose trūksta vienuolių. Dėl to caras paliepė visų Vilniaus neetatinių vienuolynų vienuolius perkelti į kitus atitinkamų vienuolijų vienuolynus. Vienuolynų bažnyčias paversti parapijų bažnyčiomis⁹². Taip 1844 m. Vilniuje buvo uždaryti keturi neetatiniai vienuolynai: dominikonų Šv. Dvasios, dominikonų Lukiškėse, basųjų karmelitų prie Aušros Vartų ir pijorų. Dviejuose vienuolynuose buvo dau-

⁸⁶ Duomenys apie Vilniaus pijorų neetatinio vienuolyno sudėtį, 1843-06-01–1844-06-01, in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 1719, l. 45–46.

⁸⁷ Adomas Honoris Kirkoras, *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes*, iš lenkų kalbos vertė Kazys Uscila, Antra pataisyta ir papildyta laida, Vilnius: Mintis, 2012, p. 86.

⁸⁸ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 4, p. 19; Vladas Drėma, *Dingęs Vilnius*, p. 225.

⁸⁹ Adomas Stanislovas Krasinskis, *Atsiminimai*, parengė Aldona Prašmantaitė, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 99.

⁹⁰ Stefan Rosiak, *Bonifratrzy w Wilnie (1635–1843–1924)*, p. 88.

⁹¹ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 1513 Vilniaus vyskupijos administratoriui vysk. Jonui Civinskiui, 1844-05-24, in: *LVIA*, f. 604, ap. 1, b. 3961, l. 1.

⁹² Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 1127 Vilniaus generalgubernatoriui, 1844-04-17, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1842, b. 20, l. 33.

giau vienuolių nei reikalavo neetatinių vienuolynų įstatymai: dominikonų Šv. Dvasios vienuolyne 1844 m. buvo 50 vienuolių, basųjų karmelitų – 15 vienuolių. Tik pijorų vienuolyne buvo 8 vienuoliai, o dominikonų vienuolyne Lukiškėse – 4 vienuoliai. Vienuoliai buvo perkelti į kitus vienuolynus. Basieji karmelitai į Berdyševo ir Gluboko basųjų karmelitų vienuolynus. Abiejų vienuolynų dominikonai į Naugarduko, Slanimo, Ostrovieco, Šumsko, Trakų, Verkių ir kt. dominikonų vienuolynus. Pijorai į Ukmergės ir Liubešivo pijorų vienuolynus⁹³. Imperatoriaus paliepimu uždarytų Vilniaus neetatinių vienuolynų pastatai ir jiems priklausę namai turėjo būti atiduoti miesto žiniai, paliekant vietos klebonijoms įkurti⁹⁴. Vyskupas Jonas Civinskis pranešė, kad basiesiems karmelitams priklausę namai perduoti miesto žiniai, o kas liečia vienuolynų pastatus, tai jie turėtų likti katalikų dvasinės vyresnybės žinioje, nes, kaip aiškino vyskupas, vienuolynų pastatuose atskirti patalpas parapijų klebonijoms negalima ir nepadoru⁹⁵.

1844 m. uždarytas basųjų karmelitų vienuolynas buvo atiduotas civiliniams (miesto) poreikiams. Bažnyčia ir Aušros Vartų koplyčia palikta katalikų reikmėms. Tačiau Lietuvos stačiatikių arkivyskupas Josifas Semaška prašė, kad basųjų karmelitų vienuolynas būtų atiduotas stačiatikių Šv. Dvasios vienuolynui. Basųjų karmelitų vienuolyno patalpose arkivyskupas taip pat siūlė įkurti apskrities parapinę dvasinę mokyklą⁹⁶. 1845 m. balandžio 28 d. imperatorius patvirtino, kad karmelitų vienuolyno pastatai būtų perduoti stačiatikių dvasinei žiniai ir ten būtų įrengtos dvasinės apskrities ir parapinė mokykla⁹⁷. Vienuolyno patalpas vienuoliai paliko 1845 m. rugsėjo 5 d., o rugsėjo 7 d. patalpos galutinai iš miesto žinios perėjo dvasinėms mokykloms⁹⁸. Vienuolyno patalpose buvo palikta vietos katalikų parapijos

⁹³ Vilniaus vyskupijos administratoriaus vyskupo Jono Civinskio rašto Nr. 782 juodraštis Vilniaus miesto dekanui, 1844-05-13, in: *LVIA*, f. 604, ap. 4, b. 631, l. 8v.

⁹⁴ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 2293 Vilniaus generalgubernatoriui, 1844-08-10, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1842, b. 20, l. 37.

⁹⁵ Vilniaus karinio gubernatoriaus raštas Nr. 12671 Vilniaus generalgubernatoriui, 1844-09-03, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1842, b. 20, l. 42v–43.

⁹⁶ Lietuvos arkivyskupo Josifo Semaškos raštas Nr. 1403 Švenčiausiojo Sinodo oberprokurorui Nikolajui Protasovui, 1844-08-21, in: *Rusijos valstybinis istorijos archyvas Sankt Peterburge*, (toliau – *RVIA*), f. 797, ap. 14, b. 34784; mikrofilmas *LIIR*, f. 50–N25/6, l. 1.

⁹⁷ Švenčiausiojo Sinodo oberprokuroro Nikolajaus Protasovo teikimas carui Nr. 73 dėl uždaryto karmelitų vienuolyno pastatų perdavimo stačiatikių dvasinei žiniai, kad būtų įrengtos apskrities ir parapinė mokykla, 1845-04-28, in: *Ibid.*, l. 7–8.

⁹⁸ Dvasinės mokyimo valdybos prie Švenčiausiojo Sinodo raštas Nr. 12584 Švenčiausiojo Sinodo kanceliarijos III skyriui, 1845-10-05, in: *Ibid.*, l. 40.

klebonijai. 1861 m. vienuolyne įkurta mergaičių dvasinė mokykla, kuri veikė iki 1915 m. Joje mokėsi tik stačiatikių dvasininkų dukros⁹⁹.

Uždarius dominikonų Lukiškių vienuolyną, jo patalpos atiteko Šv. apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčios dvasininkams. Čia buvo įrengta klebonija¹⁰⁰.

1844 m. balandžio 5 d. Vilniaus misionierių vienuolynas ir bažnyčia buvo uždaryti¹⁰¹. Vienuolyno pastatas ir vienuolynui priklausę namai buvo perduoti Vilniaus miesto valdžios žinion, o 1868 m. miesto valdžia dalį jų perdavė katalikų dieceziniam dvasininkams¹⁰². Vienuolyno pastatai ar atskiros patalpos keitė savo paskirtį. 1844 m. vienuolyno pastatai atiduoti karo ligoninei, 1848 m. stačiatikių dvasinei žinybai, 1856 m. kilmingųjų panelių institutui, 1859 m. silpnapročių ligoninei, 1874 m. labdarybės draugijai „Dobrochotnaja kopejka“¹⁰³.

1847 m. lapkričio 27 d. pranešime Vilniaus generalgubernatorius Fiodoras Mirkovičius informavo, kad Vilniaus augustinų vienuolyne buvo rasta draudžiama literatūra. Sprendimą dėl šio vienuolyno imperatoriaus nurodymu privalėjo priimti vidaus reikalų ministras¹⁰⁴. Vilniaus vyskupijos administratorius Vaclovas Kazimieras Žilinskis nurodė patikrinti visų Vilniaus vyskupijos vienuolynų bibliotekas¹⁰⁵. Vidaus reikalų ministro sprendimas, kurį patvirtino imperatorius, dėl trečios klasės Vilniaus augustinų vienuolyno uždarymo buvo priimtas 1852 m. sausio 15 d.¹⁰⁶ Uždaryto vienuolyno vienuoliai turėjo būti perkelti į pirmos klasės Kauno augustinų vienuolyną, vienuolyno pastatai perduoti civiliniams (miesto) poreikiams, o bažnyčia Vilniaus vyskupo Žilinskio žiniai. Buvusią augustinų vienuolyno trečią klasę suteikti neetatiniam Slanimo bernardinų vienuolynui¹⁰⁷. Vilniaus vyskupijos konsistorija apie augustinų vienuolyno uždarymą ir

⁹⁹ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 3, p. 52–53.

¹⁰⁰ *Ibid.*, t. 1, p. 19.

¹⁰¹ *Ibid.*, t. 4, p. 60.

¹⁰² *Ibid.*, p. 61.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Karo ministro raštas Nr. 141 vidaus reikalų ministrui, 1847-12-01, in: *RVIA*, f. 821, ap. 125, b. 2533; mikrofilmas: *LIIR*, f. 50–N7/9, l. 2. Panašų raštą karo ministras pasiuntė vidaus reikalų ministrui 1848 m. sausio 31 d., in: *Ibid.*, l. 7.

¹⁰⁵ Pažyma, b. d., in: *Ibid.*, l. 5.

¹⁰⁶ Sankt Peterburgo dvasinės kolegijos raštas Nr. 346 vidaus reikalų ministrui, 1852-01-22, in: *Ibid.*, l. 18; plg. Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 106 Vilniaus generalgubernatoriui, 1852-01-15, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1852, b. 2021, l. 1.

¹⁰⁷ Sankt Peterburgo dvasinės kolegijos raštas Nr. 346 vidaus reikalų ministrui, 1852-01-22, in: *RVIA*, f. 821, ap. 125, b. 2533; mikrofilmas: *LIIR*, f. 50–N7/9, l. 18.

patalpų perdavimą civiliniams poreikiams įpareigojo pranešti Vilniaus dekaną. Bažnyčia turėjo būti perduota Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios klebonui, kad joje kaip ir anksčiau būtų vykdomi dvasiniai patarnavimai¹⁰⁸. Buvęs augustinų vienuolyno vyresnysis paprašė, kad jam leistų vienuolyne prabūti iki balandžio 25 d., nes vienuolyne yra du sunkūs ligoniai¹⁰⁹. Vilniaus vyskupas prašė, kad uždaryto augustinų vienuolyno bažnyčios klebonas galėtų įkurti kleboniją buvusio vienuolyno patalpose. Vilniaus gubernatorius siūlė tai leisti laikinai padaryti¹¹⁰. Vilniaus generalgubernatorius leido klebonui įsikurti vienuolyno patalpose¹¹¹. Iš uždaryto vienuolyno patalpų civiliniams poreikiams buvo perduotos tos patalpos, kuriose paskutiniu metu gyveno vienuoliai. Likusių namų, kaip visiškai atskirų nuo uždaryto vienuolyno, pajamos skiriamos katalikų dvasinei seminarijai. Šių patalpų perdavimas civiliniams poreikiams nepriklauso¹¹². 1852 m. birželio 6 d. patalpos, kuriose gyveno augustinų vienuoliai, atiduotos civiliniams poreikiams¹¹³. Vilniaus gubernatoriaus nurodymu dalis patalpų atiduota uždaryto augustinų vienuolyno bažnyčios klebonui. Likusi patalpų dalis numatyta išnuomoti privatiems asmenims. Tačiau klebonas Semaška paprašė, kad likusi vienuolyno dalis dėl dvasininkų ramybės būtų išnuomota jam. Vilniaus gubernatorius su tuo sutiko¹¹⁴. Tokį sprendimą patvirtino ir Vilniaus generalgubernatorius¹¹⁵. Tačiau 1854 m. uždaryto augustinų vienuolyno pastatai su visomis pajamomis perduoti stačiatikių dvasininkų žiniams¹¹⁶. Bažnyčia buvo pertvarkyta Šv. Andriejaus cerkvė.

¹⁰⁸ Sankt Peterburgo dvasinės kolegijos raštas Nr. 937 vidaus reikalų ministrui, 1852-03-07, in: *Ibid.*, l. 22.

¹⁰⁹ Vilniaus civilinio gubernatoriaus pranešimas Nr. 4001 Vilniaus generalgubernatoriui, 1852-03-12, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1852, b. 2021, l. 8.

¹¹⁰ Vilniaus civilinio gubernatoriaus pranešimas Nr. 7330 Vilniaus generalgubernatoriui, 1852-05-04, in: *Ibid.*, l. 14.

¹¹¹ Vilniaus generalgubernatoriaus rašto Nr. 5768 juodraštis Vilniaus civiliniam gubernatoriui, 1852-05-13, in: *Ibid.*, l. 15.

¹¹² Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 1290 Vilniaus generalgubernatoriui, 1852-05-22, in: *Ibid.*, l. 18.

¹¹³ Vilniaus civilinio gubernatoriaus pranešimas Nr. 12605 Vilniaus generalgubernatoriui, 1852-07-26, in: *Ibid.*, l. 23.

¹¹⁴ Vilniaus civilinio gubernatoriaus pranešimas Nr. 13402 Vilniaus generalgubernatoriui, 1852-08-08, in: *Ibid.*, l. 24–25.

¹¹⁵ Vilniaus generalgubernatoriaus rašto Nr. 9648 juodraštis Vilniaus civiliniam gubernatoriui, 1852-08-19, in: *Ibid.*, l. 26.

¹¹⁶ Vilniaus gubernijos valdybos raštas Nr. 25750 Vilniaus generalgubernatoriui, 1854-11-10, in: *Ibid.*, l. 31.

1850 m. pasirodė caro įsakas dėl neetatinių vienuolynų uždarymo¹¹⁷. Tuo metu Vilniaus vyskupijoje numatyta uždaryti 6 vyrų ir 2 moterų vienuolynus. Prie uždaromų Vilniaus vienuolynų pateko dominikonų vienuolynas Verkiuose, kuriame buvo 7 vienuoliai¹¹⁸. Vienuolius numatyta perkelti į Trakų dominikonų vienuolyną¹¹⁹. 1850 m. rugpjūčio pradžioje dominikonų vienuolynas Verkiuose buvo uždarytas. Vilniaus vyskupijos konsistorija nurodė, kad vienuolyno patalpos reikalingos parapijos dvasininkijos ir bažnyčios tarnų apgyvendinimui bei klebonijai¹²⁰. Tačiau į patalpas pretendavo policija, ten norėdama įkurti Vilniaus apskrities pirmąją nuovadą¹²¹. Vilniaus generalgubernatorius sutiko, kad patalpos laikinai būtų suteiktos policijai, o likusios išnuomos¹²². 1853 m. Vilniaus vyskupas Žilinskis prašė, kad iš vienuolyno patalpų būtų iškelta policijos nuovada ir patalpos suteiktos katalikų dvasininkams su bažnyčios tarnais¹²³.

1851 m. planuota uždaryti Vilniaus pranciškonų (konventualų) ir benediktinių vienuolynus. Jau buvo numatyta kaip panaudoti uždarytus vienuolynus ir kuriami pertvarkymo projektai. Benediktinių vienuolyne numatyta įkurti stačiatikių moterų vienuolyną ir dvasinio luomo mergaičių mokyklą, o pranciškonų vienuolyne apskrities ir parapiinę mokyklą¹²⁴. Atsakydamas į Vilniaus gubernijos statybos ir kelių komisijos raštą, Vilniaus vyskupas Žilinskis nurodė, kad dėl šių vienuolynų uždarymo negavo jokių nurodymų. Be to, vyskupas nurodė, kad pranciškonų vienuolynas seniausias krikščionių tikėjimo ženklas šiame krašte ir jis yra etatinis pirmos klasės vienuolynas. O į benediktinių vienuolyną, nors ir neetatinių, 1850 m.

¹¹⁷ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 1739 Vilniaus generalgubernatoriui, 1850-06-06, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1850, b. 2627, l. 5.

¹¹⁸ Romos katalikų neetatinių vienuolynų sąrašas, kuriuose mažiau nei aštuoni vienuoliai, in: *Ibid.*, l. 7.

¹¹⁹ Vilniaus vyskupijos dvasinės konsistorijos posėdžio nutarimas, b. d., in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 2109, l. 20v.

¹²⁰ Vilniaus vyskupijos konsistorijos raštas Nr. 5868 Vilniaus generalgubernatoriui, 1850-08-11, in: *Ibid.*, f. 378, ap. bs 1850, b. 2627, l. 35.

¹²¹ Vilniaus gubernatoriaus kanceliarijos raštas Nr. 16266 Vilniaus generalgubernatoriui, 1850-09-22, in: *Ibid.*, l. 48.

¹²² Vilniaus generalgubernatoriaus rašto Nr. 11069 juodraštis einančiam Vilniaus gubernatoriaus pareigas, 1850-10-06, in: *Ibid.*, l. 57.

¹²³ Vilniaus vyskupo Václovo Kazimiero Žilinskio raštas Nr. 1578 Vilniaus generalgubernatoriui Elijošitui Bibikovui, 1853-09-11, in: *Ibid.*, l. 194.

¹²⁴ Vilniaus gubernijos statybos ir kelių komisijos raštas Nr. 2802 Vilniaus vyskupui, 1851-08-21, in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 2109, l. 60.

iš uždaryto Slanimo benediktinių vienuolyno buvo perkeltos vienuolės¹²⁵. Tais metais šie vienuolynai nebuvo uždaryti. Daugiau iki 1863–1864 m. sukilimo nebandyta Vilniuje uždaryti vienuolynų. Padėtis pasikeitė po sukilimo numalšinimo.

Vilniaus generalgubernatorius Muravjovas, netrukus po paskyrimo į šias pareigas, ėmėsi iniciatyvos tikrinti vienuolynus ir dažnai jiems skirti kitą paskirtį.

1863 m. gegužės 26 d. Vilniaus gubernatorius rašė Vilniaus vyskupijos dvasinei konsistorijai, kad dėl krašte vykstančių neramumų reikia laikyti daugiau kariuomenės, o Vilniuje trūksta patalpų jai apgyvendinti. Dėl to Vilniaus generalgubernatorius nurodė atlaisvinti Vilniaus pranciškonų ir Laterano kanauninkų vienuolynų patalpas, o vienuolius perkelti į kitus vienuolynus¹²⁶. Vilniaus vyskupijos vadovybė nedelsiant nurodė dekanui, kad minėtų vienuolynų patalpos būtų atlaisvintos. Pranciškonų vienuolyno vienuoliai būtų apgyvendinti senosios observancijos karmelitų vienuolyne, Laterano kanauninkus perkelti į trinitorių vienuolyną. Vienuolynuose palikta vietos dviems vienuoliams, kad jie aptarnautų vienuolynų bažnyčias¹²⁷. Netrukus nurodymas atlaisvinti pranciškonų ir Laterano kanauninkų vienuolynus buvo įvykdytas. Vienuolynuose buvo palikta po du vienuolius. Vilniaus Laterano kanauninkų vienuolyne buvo laikomi areštuoti sukilimo dalyviai. Pagal 1863 m. birželio 23 d. sudarytą sąrašą, šiame vienuolyne buvo laikoma 110 valdininkų, bajorų ir valstiečių, apkaltintų politiniais nusikaltimais¹²⁸. Rugspjūčio viduryje jau buvo laikomi 167 kaliniai¹²⁹.

Vilniaus vyrų vienuolynų uždarymo bumą prasidėjo 1864 m. Vilniaus generalgubernatorius Muravjovas 1864 m. birželio 28 d. nurodė Vilniaus gubernatoriui Stepanui Paniutinui pateikti duomenis apie Romos katalikų vienuolynų patikimumą¹³⁰.

¹²⁵ Vilniaus vyskupo raštas Nr. 1496 Vilniaus gubernijos statybos ir kelių komisijai, 1851-08-23, in: *Ibid.*, l. 62.

¹²⁶ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 1755 Vilniaus vyskupijos dvasinei konsistorijai, 1863-0-26, in: *LVIA*, f. 380, ap. 20, b. 166, l. 2; plg. *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 312, l. 1.

¹²⁷ Vilniaus vyskupijos dvasinės konsistorijos raštas Nr. 5793 Vilniaus gubernatoriui, 1863-05-27, in: *LVIA*, f. 380, ap. 20, b. 166, l. 6.

¹²⁸ Laterano kanauninkų vienuolyne laikomų kalinių sąrašas, 1863-06-22, in: *LVIA*, f. 438, ap. 1, b. 1437, l. 246–263; Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 14.

¹²⁹ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 14.

¹³⁰ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 9296 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-09-05, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1411, l. 1.

Vilniaus gubernatorius Paniutinas apie Vilniaus pranciškonų (bernardinų observantų ir konventualų) vienuolynus 1864 m. liepos 16 d. rašte Vilniaus generalgubernatoriui teigė, kad šie vienuolynai pagal savo kryptį ir veikimą buvo patys kenksmingiausi iš Vilniaus vyrų vienuolynų¹³¹. Šie vienuolynai Muravjovo nurodymu uždaryti 1864 m. liepos 30 d. Buvo nurodyta uždarytų bernardinų ir pranciškonų konventualų vienuolynų bibliotekas padalyti į dvi dalis: teologines knygas, kuriose nėra antivyriausybinių turinio, atiduoti vyskupijos kunigų seminarijai, o likusias Vilniaus švietimo apygardai. Bernardinų archyvą nurodyta palikti bernardinų parapijos klebono Edvardo Tupalskio žiniai, o pranciškonų archyvą atiduoti Šv. Jonų parapijos klebono prelado Antano Nemeškės žiniai¹³². 4 bernardinų vienuoliai buvo palikti bernardinų parapijos vikarais, 1 Šv. Jonų parapijos vikaru, 1 Šv. Mykolo bernardinų vienuolyno kapelionu, 3 katedros vikarais, 1 Užupio bernardinų vienuolyno dvasininku, 7 pasiūsti į Slanimo bernardinų vienuolyną, 5 apgyvendinti Minsko bernardinų vienuolyne, 2 vienuoliai ir 5 bernardinų novicijai pasiūsti į Nesvyžiaus bernardinų vienuolyną, 3 vienuoliai į Mogiliavo bernardinų vienuolyną ir pagaliau 5 novicijai pervesti į vyskupijos kunigų seminariją¹³³. Pranciškonų konventualų vienuoliai paskirstyti taip: 3 palikti Šv. Jonų parapijos vikarais, 2 palikti Aušros Vartų parapijos dvasininkais, 1 priskirtas Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčiai eiti kalėjimo kapeliono pareigas, 5 vienuolius ir 4 novicijus perkelti į Gardino bernardinų vienuolyną, 3 novicijus pervesti į vyskupijos kunigų seminariją¹³⁴. Bernardinų ir pranciškonų vienuolynų uždarymas patikėtas vienuolynų vizitatoriui Antanui Nemeškai. Abiejų uždarytų vienuolynų vienuoliams, kaip neetatiniams, numatyta skirti išlaikymui 40 rublių metams. Vienuoliai įgytą kilnojamą turtą gali pasiimti su savimi. Uždarius vienuolynus jų pastatai perduoti miesto žiniai, o žemė apskrityse atiduota Valstybės turtų rūmams. Į kitus miestus išsiunčiamiems vienuoliams buvo skiriami kelionės pinigai. Bernardinų parapijos kleboniją numatyta įkurti name, esančiame šalia Vilnelės, kuris priklausė Šv. Mykolo bernardinų vienuolynui. Šv. Jonų parapijos vikarus apgyvendinti Trakų gatvėje name

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 8339 Vilniaus policmeisteriui, 1864-08-08, in: *LVIA*, f. 421, ap. 1, b. 2210, l. 1. Tačiau pranciškonų vienuolyno archyvas Šv. Jono bažnyčiai nebuvo perduotas; žr. *LVIA* f. 604, ap. 5, b. 393, l. 93.

¹³³ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 8339 Vilniaus policmeisteriui, 1864-08-08, l. 1v-2v.

¹³⁴ *Ibid.*, l. 2v.

Nr. 397, kuris priklausė pranciškonų vienuolynui¹³⁵. Bernardinų parapijos klebonija Šv. Mykolo bernardinų vienuolynui priklausančiame name įkurta nebuvo, nes Šv. Mykolo bernardinų vienuolynas 1864 m. nebuvo panaikintas. Bernardinų vienuolyne buvo įkurtos kareivinės. Vienuolyno sodai, oranžerija ir šiltnamiai prijungti prie miesto sodo¹³⁶. Bernardinų parapijos dvasininkams buvo atiduotas mūrinis dviejų aukštų fligelis pietinėje bažnyčios fasado pusėje¹³⁷. Uždarius pranciškonų (konventualų) vienuolyną, jame buvo laikomi suimtieji, o paskui įkurtas gubernijos archyvas. Kiti likę po uždarymo vienuolyno namai buvo išnuomoti¹³⁸. 1864 m. rugpjūčio 19 d. į Nesvyžiaus vienuolyną atvyko jam priskirti 2 Vilniaus bernardinų vienuolyno vienuoliai ir 5 novicijai, kuriuos atlydėjo žandarų eilinis¹³⁹. Ne visi novicijai, kurie buvo perkelti į vyskupijos seminariją, baigė studijas. Antai buvęs pranciškonų novicijus Justinas Dobkevičius savo prašymu iš seminarijos pašalintas¹⁴⁰. 1867 m. rugsėjo 14 d. iš seminarijos pašalintas kitas pranciškonų vienuolyno novicijus Markas Buiskis, tokio pat likimo susilaukė ir buvęs Laterano kanauninkų vienuolyno novicijus Feliksas Braževičius¹⁴¹.

Vilniaus gubernatoriaus Paniutino 1864 m. liepos 16 d. teikimu¹⁴² Vilniaus Laterano kanauninkų vienuolynas uždarytas Vilniaus generalgubernatoriaus Muravjovo 1864 m. rugsėjo 8 d. nurodymu¹⁴³. Vienuoliai buvo kaltinami, kad giedojo kurstomus himnus ir patys dalyvavo sukilime. Vienuolis Pranciškus Zavadzkiš suimtas, o vienuoliai Boleslovas Filipovičius ir Simonas Denisevičius išėjo į sukilimą¹⁴⁴. Uždaryto Vilniaus Laterano kanau-

¹³⁵ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 8339 Vilniaus policmeisteriui, 1864-08-08, l. 3–3v.

¹³⁶ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 13.

¹³⁷ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 4, p. 105.

¹³⁸ *Ibid.*, l. 17–18.

¹³⁹ Nesvyžiaus bernardinų vienuolyno vyresniojo raštas Nr. 41 Vilniaus policmeisteriui, 1864-08-19, in: *LVIA*, f. 421, ap. 1, b. 2210, l. 16.

¹⁴⁰ Vilniaus kunigų seminarijos raštas Nr. 55 Vilniaus vyskupijos dvasinei konsistorijai, 1867-03-01, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 393, l. 63.

¹⁴¹ Vilniaus kunigų seminarijos raštas Nr. 320 Vilniaus vyskupijos dvasinei konsistorijai, 1867-09-14, in: *Ibid.*, l. 66.

¹⁴² Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 7063 Vilniaus generalgubernatoriui, 1868-10-20, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1395, l. 28. Vilniaus gubernatorius siūlė Šv. Petro ir Povilo vienuolyne įkurti moterų stačiatikių vienuolyną, o bažnyčią paversti cerkve.

¹⁴³ Vilniaus generalgubernatoriaus raštas Nr. 9497 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1864-09-12, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 421, l. 11.

¹⁴⁴ Vilniaus generalgubernatoriaus raštas Nr. 2621 Vilniaus gubernatoriui, 1864-08-24, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1395, l. 1; plg. Algimantas Katilius, „Lietuvos vienuolių da-

ninkų vienuolyno pastatai, Vilniuje esantys sodai, daržai ir sklypai atiteko miesto dūmai, išskyrus dalį vienuolyno pastato, kuri skirta bažnyčios dvasininkams, ir netoli vienuolyno esantį ir vienuolynui priklausantį prieglaudą pastatą¹⁴⁵. Kitame rašte nurodoma, kad Šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonija turi būti perkelta į Antakalnio trinitorių vienuolyno pastatą. Laterano kanauninkų vienuolyno pastate bažnyčiai turi būti paliktos patalpos, kur buvo įsikūrę zakristijonas ir vargonininkas, vienuolyno naudmenos ir žemė perduota Valstybės turtų rūmams, o uždaryto vienuolyno tarnai išsiųsti į tas bendruomenes, kurioms jie yra prirašyti¹⁴⁶. Vienuolyno turtas 1864 m. rugsėjo 13 d. perduotas miesto dūmos nariui Oleškovičiui¹⁴⁷. Vienuolynui priklausiusį mišką ir žemę, kaip besiribojančią su miesto žemėmis, Valstybės turtų rūmai atidavė miesto dūmai¹⁴⁸. Miesto dūma pranešė, kad žemę ir mišką perėmė miesto žiniai¹⁴⁹. 1865 m. uždaryto Laterano kanauninkų vienuolyno žemė ir naudmenos miesto dūmos perduotos naujai įkurtam moterų Šv. Marijos Magdalenos vardo stačiatikių vienuolynui¹⁵⁰.

1864 m. prie paliktos veikti Šv. Petro ir Povilo bažnyčios buvo palikti 3 vienuoliai. Kiti vienuoliai paskirstyti taip: kun. Petrą Paulių Barkovskį laikinai paskirti Slabados parapijos vikaru, kun. Ignatą Tarturą – Slanimo apskrities mokyklos tikybos mokytoju, Stanislovą Sakovičių – Nemunaičio parapijos administratoriumi, kun. Pranciškų Zavadskį – Konstantinovkos dvaro koplyčios kapelionu, kun. Pranciškų Vabuolevičių – Vainevičių parapijos administratoriumi. 4 klierikus ir 1 negavusį vidaus reikalų ministro leidimo pervesti į vyskupijos kunigų seminariją. Bibliotekos knygas perduoti švietimo apygardos žiniai, kad jos būtų peržiūrėtos. Teologines knygas perduoti vyskupijos kunigų seminarijai, o likusias palikti švietimo

lyvavimas 1863–1864 m. sukilime“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2009, t. 32, p. 101, 102.

¹⁴⁵ Vilniaus gubernatoriaus raštas Vilniaus Nr. 9410 policmeisteriui, 1864-09-09, in: *LVIA*, f. 421, ap. 1, b. 1812, l. 1; plg. *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 421, l. 1.

¹⁴⁶ Vilniaus generalgubernatoriaus raštas Nr. 2832 Vilniaus gubernatoriui, 1864-09-03, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1395, l. 9.

¹⁴⁷ Vilniaus policmeisterio rašto Nr. 9992 juodraštis Vilniaus gubernatoriui, 1864-09-23, in: *LVIA*, f. 421, ap. 1, b. 1812, l. 3.

¹⁴⁸ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 12301 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-12-07, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1395, l. 13–14.

¹⁴⁹ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 13791 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-12-19, in: *Ibid.*, l. 17.

¹⁵⁰ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 9538 Vilniaus generalgubernatoriui, 1865-09-27, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1865, b. 1501, l. 9.

apygardos žinioje. Archyvą laikinai perduoti naujai paskirtam Šv. Petro ir Povilo parapijos klebonui¹⁵¹. Firkovičius nurodo, kad vienuolyno pastato dalyje buvo paliktos patalpos parapijos klebonijai¹⁵².

Vilniaus policijos surinktais duomenimis, Vilniaus Antakalnio trinitorių vienuolyno vienuoliai jokiose antivyriausybinėse demonstracijose ir veiksmuose nedalyvavo¹⁵³. Pagal Vilniaus gubernatoriaus Paniutino pateiktą informaciją¹⁵⁴, motyvuodamas trinitorių vienuolyno uždarymą, Vilniaus generalgubernatorius Muravjovas tvirtino, kad trinitorių vienuolyno vienuoliai politiškai nepatikimi. Jie prijautė „maištui“ ir skatino antivyriausybiškai veikti piktadarius, leido jiems priklausančioje bažnyčioje giedoti kurstomus himnus ir rengti įvairias antivyriausybinės demonstracijas, raginančias liaudį sukilti¹⁵⁵. Šiek tiek generalgubernatoriaus tvirtinimai turėjo ir realų pagrindą. Antakalnio trinitorių vienuolyno vienuoliui Liucijui Gembickiui buvo iškelta byla. Jis kaltintas, kad sakė kurstomo turinio pamokslus ir savo pasisakymuose reiškė priešiškas valdžiai mintis, laikė ir kūrė antivyriausybinis tekstus¹⁵⁶. Vilniaus generalgubernatorius Muravjovas, suderinęs su vyskupijos valdytoju, nurodė Antakalnio trinitorių vienuolyną uždaryti. Bažnyčia, kaip neturinti parapijos, taip pat buvo uždaryta. Vienuolyno patalpas ir bažnyčią, taip pat vienuolynui priklausančius namus, sklypus ir naudmenas numatyta perduoti civiliniai žiniai. Vienuolius perkelti į Visų šventųjų senosios observancijos karmelitų vienuolyną¹⁵⁷. Rašite vadaus reikalų ministrui generalgubernatorius nurodė vienuolyno pastatus su prie jų esančiomis naudmenomis perduoti miesto žiniai, o žemes,

¹⁵¹ Vilniaus generalgubernatoriaus raštas Nr. 9497 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1864-09-12, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 421, l. 11v–12.

¹⁵² Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 1, p. 53–54.

¹⁵³ Vilniaus ketvirtosios dalies pristavo pranešimas Vilniaus policismeisteriui, b. d., in: *LVIA*, f. 421, ap. 1, b. 1869, l. 5.

¹⁵⁴ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 9296 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-09-05, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1411, l. 1–1v. Šiame rašte gubernatorius pasiūlė Vilniaus trinitorių vienuolyną uždaryti, bažnyčią priskirti Šv. Petro ir Povilo parapijai, vienuolyno patalpose įkurti Šv. Petro ir Povilo parapijos kleboniją, o likusius ir Šv. Petro ir Povilo parapijos pastatus perduoti karinei žinybai; žr. *Ibid.*, l. 2.

¹⁵⁵ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 9630 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1864-09-16, in: *LMAVB RS*, f. 44–681, l. 1; plg. Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 7.

¹⁵⁶ Algimantas Katilius, „Lietuvos vienuolijų dalyvavimas 1863–1864 m. sukilime“, p. 92–93.

¹⁵⁷ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 9630 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1864-09-16, l. 1–1v.

esančias už miesto, perduoti Valstybinių turtų rūmams¹⁵⁸. 1864 m. rugsėjo 16 d. 12 trinitorių vienuolių ir 5 klierikai perkelti į karmelitų vienuolyną¹⁵⁹. Klierikai atsidūrė Vilniaus kunigų seminarijoje¹⁶⁰. Antakalnio trinitorių vienuolyne buvo įkurdinti kariniai daliniai. Trinitorių vienuolyno Viešpaties Jėzaus bažnyčia paversta stačiatikių Šv. Michailo Archangelo cerkve. Kai kurie Trinitorių bažnyčios liturginiai reikmenys buvo perduoti Vilniaus bažnyčioms¹⁶¹. Jėzaus Kristaus skulptūra iš Trinitorių bažnyčios perkelta į Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia¹⁶². Trinitorių vienuolyno bažnyčios vargonai numatyti perduoti Lavoriškių parapijos bažnyčiai¹⁶³.

Vilniaus karinės įgulos poreikiai buvo dideli. Antai Kariuomenės apgyvendinimo Vilniuje komisija 1864 m. rugpjūčio mėnesį pageidavo užimti uždarytų vienuolynų patalpas: pranciškonų, bernardinų, Šv. Mykolo ir Užupio bernardinų, taip pat Laterano kanauninkų, misionierių ir dominikonų, kuriuose buvo įsikūrusi artilerija ir laikomi suimtieji¹⁶⁴. Vilniaus gubernatoriaus atsakyme nurodoma: 1) pranciškonų vienuolyne apsistojusios dvi kuopos ir laikomi suimtieji, ateityje numatyta kita paskirtis; 2) bernardinų vienuolynas, kuriuo dabar naudojasi viena kuopa, ateityje taip pat turės kitą paskirtį; 3) apie abu moterų vienuolynus kol kas nėra jokių nurodymų; 4) Laterano kanauninkų ir dominikonų vienuolynuose laikomi suimtieji; 5) misionierių vienuolyne taip pat laikomi suimtieji, jis numatytas pertvarkyti į centrinę psichiatrinę ligoninę¹⁶⁵.

Iš visų Vilniaus vyrų vienuolynų po 1864 m. uždarymo liko veikti vienišelis vienuolynas – tai Visų šventųjų senosios observancijos karmelitų vienuolynas. Jis priglaudė kitų uždarytų vienuolynų vienuolius. 1867 m. karmelitų vienuolyne buvo 29 vienuoliai, atstovavę 4 vienuolijas. Kasmet

¹⁵⁸ Vilniaus generalgubernatoriaus raštas Nr. 3065 vidaus reikalų ministrui, 1864-09-27, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1411, l. 5v.

¹⁵⁹ Dvasininkų luomo asmenų, pervestų iš trinitorių vienuolyno į karmelitų vienuolyną, sąrašas, 1864-09-16, in: *Ibid.*, l. 7.

¹⁶⁰ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 7.

¹⁶¹ *LMAVB RS*, f. 44–681, l. 29.

¹⁶² Šv. Petro ir Povilo parapijos klebono raštas Nr. 44 Vilniaus dekanato dekanui, 1865-02-12, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, 421, l. 24.

¹⁶³ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 97 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1865-01-08, in: *LMAVB RS*, f. 44–681, l. 18.

¹⁶⁴ Kariuomenės apgyvendinimo Vilniuje komisijos raštas Nr. 8 Vilniaus gubernatoriui, 1864-08-12, in: *LVIA*, f. 380, ap. 20, b. 166, l. 13.

¹⁶⁵ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 6751 Kariuomenės apgyvendinimo Vilniuje komisijai, 1864-08-13, in: *Ibid.*, l. 14.

vienuolių skaičius mažėjo ir 1885 m. vienuolyne buvo likę 4 vienuoliai: 2 kunigai karmelitai (83 metų Saturinas Budginas ir 55 metų Albertas Rubša), 2 broliai bernardinai ir 3 vienuolyne uždaryti dieceziniai kunigai¹⁶⁶. Tad vienuolyne buvo likę mažiau nei 8 vienuoliai. Dėl to jau 1885 m. pradžioje buvo pasiūlyta vienuolyną uždaryti¹⁶⁷. Praėjo dar beveik metai, kol caro įsaku 1886 m. sausio 23 d. vienuolynas buvo uždarytas¹⁶⁸. 1886 m. kovo 17 d. į Gardino pranciškonų vienuolyną iš uždaryto Vilniaus karmelitų vienuolyno atvyko 2 broliai bernardinai ir 1 silpnaprotyste sergantis diecezinis kunigas¹⁶⁹. Prie Visų šventųjų bažnyčios buvo palikti trys buvusio karmelitų vienuolyno kunigai: 2 karmelitai ir 1 diecezinis kunigas¹⁷⁰. Taip Vilniuje nebeliko nė vieno veikiančio vyrų vienuolyno.

Moterų vienuolynų uždarymas. Nė vienas Vilniaus moterų vienuolynas iki 1863–1864 m. sukilimo numalšinimo nebuvo uždarytas. Uždarymo neganda vienuoles pasiekė 1864 m. Jau 1864 m. gegužės 8 d. rašte Vilniaus gubernatorius Paniutinas rašė Vilniaus generalgubernatoriui, kad Vilniaus gubernijoje reikia uždaryti 4 moterų ir 1 vyrų neetatinius vienuolynus¹⁷¹. 1864 m. birželio 8 d. Vilniaus gubernatorius, suderinęs su prelatais Antanu Nemekša, Edvardu Tupalskiu ir Petru Žilinskiu, pasiūlė uždaryti abu Vilniaus bernardinų vienuolynus ir vienuoles perkelti: 26 Šv. Mykolo vienuolyno vienuoles į benediktinių Šv. Kotrynos vienuolyną, 7 Užupio vienuolyno vienuoles į Vilniaus basųjų karmeličių vienuolyną, o likusias į Vilniaus marijavičių vienuolyną. Uždarytų vienuolynų turtą parduoti ar atiduoti rusų kilmės valdininkams. Šv. Mykolo vienuolynui priklausančią bažnyčią palikti Romos katalikų dvasininkų žinioje ir pavesti ją šalia esan-

¹⁶⁶ Vilniaus vyskupijos dvasinės konsistorijos raštas Nr. 172 Vilniaus generalgubernatoriaus kanceliarijai, 1885-04-22, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1885, b. 1298, l. 9.

¹⁶⁷ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 983 Vilniaus generalgubernatoriui, 1885-02-20, in: *Ibid.*, l. 1. Čia nurodoma, kad vienuolyne buvo penki vienuoliai: du karmelitai ir trys dominikonai.

¹⁶⁸ Vilniaus vyskupijos valdybos pranešimas Nr. 171 Vilniaus vyskupijos vienuolynų vizitatoriui, 1886-02-11, in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 2472, l. 6; plg. *LVIA*, f. 378, ap. bs 1885, b. 1298, l. 57.

¹⁶⁹ Gardino pranciškonų vienuolyno vyresniojo pranešimas Nr. 95 Vilniaus vyskupijos valdybai, 1886-03-17, in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 2459, l. 35.

¹⁷⁰ Vilniaus vyskupijos vienuolynų vizitatoriaus pranešimas Nr. 16 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1886-05-08, in: *Ibid.*, l. 47.

¹⁷¹ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 6404 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-06-08, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1480, l. 1.

tiems bernardinams¹⁷². Liepos mėnesį Vilniaus gubernatorius jau pasiūlė kitą bernardinų perkėlimo planą: 16 Šv. Mykolo vienuolyno vienuolių į benediktinių vienuolyną, 10 į basųjų karmeličių vienuolyną, 13 Užupio vienuolyno vienuolių į vizitiečių vienuolyną¹⁷³.

1864 m. iš dviejų bernardinų vienuolynų buvo uždarytas vienas – Užupio bernardinų vienuolynas. Kitas Šv. Mykolo bernardinų vienuolynas dar paliktas veikti porą dešimtmečių.

Vilniaus gubernatorius Paniutinas savo 1864 m. rugsėjo 27 d. rašte Vilniaus generalgubernatoriui Muravjovui siūlė, kad Užupio bernardinų vienuolyną reikia uždaryti, vienuoles perkelti į Šv. Mykolo bernardinų vienuolyną ir iš valstybės išdo jų išlaikymui skirti po 40 rublių metams¹⁷⁴. 1864 m. spalio 4 d. Vilniaus generalgubernatorius atsakyme Vilniaus gubernatoriui sutiko su gubernatoriaus pasiūlymu uždaryti Užupio bernardinų vienuolyną ir nurodė vienuoles perkelti į Šv. Mykolo vienuolyną, vienuolyno pastatą perduoti bernardinų parapijai ir jame apgyvendinti dvasininkus ir bažnyčios tarnus¹⁷⁵. Generalgubernatoriaus nurodymas uždaryti Užupio bernardinų vienuolyną pasirodė 1864 m. spalio 6 d.¹⁷⁶ 1864 m. gruodžio pabaigoje 13 Užupio bernardinų vienuolių buvo perkelta į Šv. Mykolo bernardinų vienuolyną, o 1865 m. pradžioje 2 seserys perkeltos į benediktinių vienuolyną¹⁷⁷.

Antras bandymas uždaryti Šv. Mykolo bernardinų vienuolyną buvo 1869 m. Gegužės 26 d. Vilniaus gubernatorius nurodė policmeisteriui, dalyvaujant vienuolynų vizitatoriui prelatui Nemekšai, patikrinti, ar visos vienuolės yra Šv. Mykolo bernardinų ir benediktinių vienuolynuose ir sudaryti vardinį jų sąrašą¹⁷⁸. Policmeisteris savo pranešime pateikė 85 vienuolių sąrašą ir pridūrė, kad iš 1864 m. benediktinių vienuolyne patalpintų vienuolių skaičiaus dėl mirties ir kitų priežasčių vienuolių skaičius sumažėjo 33 asmenimis. Dabar vienuolyne liko 58 vienuolės. Sumažėjusių vienuolių celės pavadintos sandėliukais ir niekieno neužimtos. Dėl to Šv. Mykolo

¹⁷² *Ibid.*; plg. Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 3–4.

¹⁷³ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 7672 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-07-15, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1480, l. 5.

¹⁷⁴ Galina Oborska, *op. cit.*, p. 412.

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ Uždarytų vienuolynų nuo 1832 m. sąrašas, b. d., in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 653, l. 45v.

¹⁷⁷ Galina Oborska, *op. cit.*, p. 413–415.

¹⁷⁸ Vilniaus vicegubernatoriaus raštas Nr. 7625 Vilniaus generalgubernatoriui, 1869-08-21, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1869, b. 1024, l. 2; Galina Oborska, *op. cit.*, p. 419.

vienuolyno 27 vienuoles galima perkelti į benediktinių vienuolyną¹⁷⁹. Prelatas Nemekša pritarė Šv. Mykolo bernardinių iškeldinimui. Tai pagrindė tuo, kad nugriovus vienuolyną juosiančias mūrines sienas naujos gatvės tiesimui, iš vienuolių celių atsivers vaizdas į gatvę su ten vykstančiu gyvenimu. O tai pažeistų klauzūrą, todėl reikia pritari vienuolių perkėlimui. Tačiau, vizitatoriaus nuomone, Šv. Kotrynos benediktinių vienuolynas yra per mažas patalpinti visas bernardines, nors jame vienuolių skaičiaus sumažėjo 33 vienuolėmis, bet 1869 m. benediktinių vienuolyne buvo 63 vienuolės. Tuo tarpu daugiausia šiame vienuolyne 1866 m. gyveno 76 vienuolės. Tad į benediktinių vienuolyną galima perkelti daugiausia 17 vienuolių, o kitoms 10 reikia surasti kitus vienuolynus¹⁸⁰. Vienuolynų vizitatorius Nemekša supažindino seseris bernardines, kad jos neišvengiamai turės palikti jų užimamą pastatą ir persikelti į benediktinių vienuolyną ar kitą vietą¹⁸¹. Tada vienuolyno vyresnioji parašė raštą Vilniaus generalgubernatoriui prašydama bernardines palikti jų vienuolyne¹⁸². Nepaisant visų pasiūlymų, kaip išspręsti bernardinių perkėlimo klausimą¹⁸³, Vilniaus generalgubernatorius 1869 m. rugpjūčio 30 d. rašte diskusijas nutraukė pažymėdamas, kad bernardinių perkėlimas į benediktinių vienuolyną būtų tolygus vienuolyno uždarymui, o „vienuolynų uždarymas galimas tik su aukštesnės administracinės valdžios leidimu, o tokių nurodymų nebuvo“¹⁸⁴. Galiausiai Vilniaus gubernatorius buvo įpareigotas duoti nurodymą dėl vienuolyno tvoros nuo naujos gatvės pusės, kaip to reikalavo klauzūra¹⁸⁵.

Vienuolių skaičius kasmet mažėjo ir 1884 m. Šv. Mykolo bernardinių vienuolyne buvo likusios tik 3 vienuolės. 1885 m. pradžioje buvo numatyta vienuolyną kartu su Vilniaus Visų šventųjų senosios observacijos karmelitų vienuolynu uždaryti¹⁸⁶. Caro įsakymu dėl mažo vienuolių skaičiaus

¹⁷⁹ Vilniaus vicegubernatoriaus raštas Nr. 7625 Vilniaus generalgubernatoriui, 1869-08-21, l. 2v.

¹⁸⁰ *Ibid.*, l. 3.

¹⁸¹ Galina Oborska, *op. cit.*, p. 420.

¹⁸² Vilniaus Šv. Mykolo bernardinių vienuolyno vyresniosios Caritos Daškevičiovnos raštas Vilniaus generalgubernatoriui Aleksandriui Potapovui, 1869-08-12, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1869, b. 1024, l. 7–8.

¹⁸³ Plačiau žr. Galina Oborska, *op. cit.*, p. 420–421.

¹⁸⁴ *Ibid.*, p. 421.

¹⁸⁵ *Ibid.*, p. 422.

¹⁸⁶ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 983 Vilniaus generalgubernatoriui, 1885-02-20, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1885, b. 1298, l. 1.

vienuolynas buvo uždarytas 1886 m. sausio 23 d., nors vienuolėms vienuolynė leista pasilikti iki gegužės 1 d.¹⁸⁷ 3 vienuolės 1886 m. gegužės 6 d. buvo perkeltos į benediktinių vienuolyną, o vienuolyno pastatas ir Šv. Mykolo bažnyčia pavesta kapeliono kunigo Antano Kondrato globai¹⁸⁸. Vienuolyno pastate buvo numatyta įkurti mergaičių gimnaziją, bet iš tikrųjų jame buvo įrengti nakvynės namai, vargšų valgykla ir gyvenami butai neturtingoms senutėms. 1888 m. Šv. Mykolo bažnyčia buvo uždaryta. Į kitas bažnyčias buvo perkelti altorių paveikslai, bažnyčios varpai ir liturginiai reikmenys. Stebuklingas Dievo Motinos paveikslas perkeltas į bernardinų Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčią¹⁸⁹.

1864 m. vasarą Vilniaus gubernatorius pateikė teigiamą charakteristiką apie Vilniaus marijavičių vienuolyną su 14 vienuolių, kad šio vienuolyno vienuolės nedalyvavo sukilime ir jų Šv. Stepono bažnyčia tarnauja dideliame skaičiui tikinčiųjų Vilniaus pakraščiuose. Tačiau su išlyga vienuolyno neuždaryti tol, kol vienuolių skaičius nesumažės iki mažiau nei 8 vienuolių ir tada jį uždaryti kaip neatitinkantį neetatinių vienuolynų reikalavimų¹⁹⁰. Tačiau po kiek laiko valdininkai surado priežastį marijavičių vienuolyną uždaryti. Patikrinimo metu buvo nustatyta, kad 1858 m. Leokadija Petrovičiovna į vienuolyną buvo priimta prisidengus tais pačiais metais mirusios Joanos Vaškevičiovnos pavarde. Tai buvo padaryta dėl vienuolyno leistino egzistavimo pratęsimo¹⁹¹. Vilniaus generalgubernatorius Muravjovas manė, kad klastojimų galėjo būti ir anksčiau ir tai, jog „visi Romos katalikų vienuolynai daugiau ar mažiau aktyviai dalyvavo žadindami antivyriausybinis veiksmus“. Dėl to 1864 m. lapkričio 17 d. nurodė, suderinus su vyskupijos valdytoju, uždaryti Vilniaus marijavičių vienuolyną, o vienuolyno bažnyčią palikti neuždarytą, priskiriant ją Visų šventųjų bažnyčiai. Visas vienuoles perkelti į benediktinių vienuolyną. Už klastojimus pakeisti vienuolyno vyresniąją Sofiją Rodkevičiovną ir atiduoti griežtai benedikti-

¹⁸⁷ Algimantas Katilius, „Vilniaus vienuolijos XVIII a. pabaigoje – XX a. pradžioje“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2013, t. 37, p. 160.

¹⁸⁸ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 1131 Vilniaus generalgubernatoriui, 1886-05-17, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1885, b. 1298, l. 92.

¹⁸⁹ Władysław Zahorski, *Kościół św. Michała i klasztorzy panien Bernardynek w Wilnie*, Nakładem „Kwartalnika Litewskiego“, Petersburg: Drukarnia K. L. Piętkowskiego, 1911, p. 14; Galina Oborska, *op. cit.*, p. 432.

¹⁹⁰ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 7672 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-07-15, l. 5v; plg. Galina Oborska, *op. cit.*, p. 375–376.

¹⁹¹ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 12407 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1864-12-09, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 416, l. 1; plačiau žr. Galina Oborska, *op. cit.*, p. 376.

nių vienuolyno vyresniosios priežiūrai. Vienuolyne buvusias žydų neofites patalpinti prie policijos. Vienuolyno pastatą, išskyrus dalį, reikalingą klebonijai, taip pat vienuolynui priklausančius namus, naudmenas ir žemę atiduoti miesto žiniai. Vienuolėms leista pasiimti asmeninius daiktus. Knygas, kurios priklausė vienuolynui ir nebuvo bažnyčios ar asmeninė nuosavybė, nurodyta perduoti Vilniaus švietimo apygardos žiniai. Vienuolyno tarnus išsiųsti į tas bendruomenes, kurioms jie prirašyti¹⁹². Vienuolyno vyresnioji dar bandė padėti gelbėti. 1864 m. lapkričio 27 d. ji parašė motyvuotą prašymą Vilniaus generalgubernatoriui Muravjovui, bet tas nepadėjo¹⁹³. Marijavičių pervežimui išleisti 5 rubliai¹⁹⁴. Marijavičių turtas 1865 m. sausio 4 d. perduotas miesto dūmai¹⁹⁵. Tačiau du namai buvo dar 1864 m. išnuomoti ir jų atidavimas miestui papiktino nuomininką¹⁹⁶. Marijavičių vienuolyne buvo įrengtas moterų kalėjimas¹⁹⁷. Vienuolyno uždarymo metu viena vienuolė Juzefa Petrovičivna gydėsi Daugpilyje ir į Vilniaus benediktinių vienuolyną sugrįžo 1865 m. pradžioje¹⁹⁸.

Muravjovas, neturėdamas konkrečių įrodymų apie vienuolių dalyvavimą sukilime, vienuolynų uždarymą motyvuodavo prielaidomis. Basųjų karmeličių vienuolyno uždarymą Vilniaus generalgubernatorius motyvavo tuo, kad „čia vykusių neramumų metu [vienuolės] rodė aiškų palankumą maištui ir pagelbėjo piktadariams visomis nuo jų priklausančiomis priemonėmis“¹⁹⁹. Vilniaus policmeisterio rezoliucijoje nurodyta basųjų kar-

¹⁹² Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 12407 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1864-12-09, l. 1–2.

¹⁹³ Vilniaus marijavičių vienuolyno vyresniosios prašymas Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-11-27, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1480, l. 32–33v; Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 4–5.

¹⁹⁴ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 154 Vilniaus vyskupijos valdytojui, 1865-01-09, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 416, l. 14.

¹⁹⁵ Šv. Stepono bažnyčios kapeliono raštas Nr. 1 Vilniaus vyskupijos dvasinei konsistorijai, 1865-01-04, in: *Ibid.*, l. 12.

¹⁹⁶ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 19.

¹⁹⁷ Vilniaus gubernatoriaus pranešimas Nr. 226 Vilniaus generalgubernatoriui, 1865-01-12, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1480, l. 49. Šiame pranešime nurodoma, kad vienuolynas pritaikytas moterų pataisos įstaigai; plg. Galina Oborska, *op. cit.*, p. 378; Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 15.

¹⁹⁸ Vilniaus vyskupijos vienuolynų vizitatoriaus pranešimas Nr. 75 Vilniaus vyskupijos dvasinei konsistorijai, 1865-01-18, in: *LVIA*, f. 604, ap. 5, b. 416, l. 18.

¹⁹⁹ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 1336 Vilniaus policmeisteriui, 1865-02-24, in: *LVIA*, f. 421, ap. 1, b. 2279, l. 1.

meličių perkėlimą ir vienuolyno bei bažnyčios uždarymą pradėti 1865 m. vasario 25 d. 7 val. po pietų²⁰⁰. 17 basųjų karmeličių buvo perkelta į Vilniaus benediktinių vienuolyną. Tais pačiais metais 4 seserys su vizitietėmis išvyko į Prancūziją. Basųjų karmeličių vienuolynas ir Šv. Juozapo bažnyčia buvo nugriauti²⁰¹.

Priekabių Vilniaus vizitiečių vienuolyne pradėta ieškoti dar 1863 m., čia atliekant kratą. Tačiau kratos metu nieko įtartino nebuvo rasta²⁰². Antrą kartą pagal Vilniaus generalgubernatoriaus žodinių nurodymą vienuolynas patikrintas 1864 m. lapkričio 14 d. Vienuolyną tikrino tikrasis valstybės patarėjas Aleksejus Storoženka, prelatai Nemekša ir Žilinskis, Vilniaus gubernatoriaus kanceliarijos viršininko pavaduotojas Morencas ir policmeisterio pavaduotojas Kolesnikovas. Vienuolyne buvo 32 vienuolės vizitietės, iš kurių dvi buvo vyskupijos vyresnybės nurodymu pasiūstos į basųjų karmeličių vienuolyną įgyvendinti tvarkos, kurios reikalauja vienuolinės taisyklės ir kurios iki šiol nebuvo įgyvendintos. Vienuolyne buvo 4 novicijos. Visos vienuolės reikiamus dokumentus ir vidaus reikalų ministro leidimus stoti į vienuolyną turėjo. 8 seserys tarnaitės turėjo pasus, bet neturėjo leidimų nei iš vidaus reikalų ministro, nei iš vyskupijos vyresnybės. Vienuolyne dar gyveno 2 vienuolės iš basųjų karmeličių vienuolyno, vyskupijos vyresnybės atsiūstos pasitaisymui, ir į vienuolyną iš užuojautos priimta buvusio Šiaulių apskrities bajorų vadovo dukra Elena Daujotaitė²⁰³. Tad svaresnių įkalčių nebuvo rasta. Nežiūrint į tai, seserys tarnaitės turėjo būti išsiūstos iš vienuolyno. Vienuolyno vyresnioji dar bandė apeliuoti į Vilniaus generalgubernatorių, kad tarnaitės būtų paliktos. Vilniaus gubernatoriaus Paniutino rašte vienuolynas vertintas kaip lenkų patriotinių jausmų ir priešiško vyriausybei bei stačiatikybei ugdymo įstaiga. Nors nerasta įrodymų, kad vienuolės būtų dalyvavusios sukilime, bet gubernatorius siūlė vienuolyną uždaryti, o vienuolėms leisti išvykti į užsienį arba su vyskupijos vyresnybės leidimu išskirstyti po kitus Vilniaus vienuolynus, seseris tarnaites ir novicijas išsiūsti pas tėvus, globėjus ar gimines, vienuolyno tarnus išsiūsti į tas bendruomenes, prie kurių jie yra prirašyti, vienuolyno bažnyčią uždaryti, vienuolyno pastatus ir naudmenas perduoti miesto žiniai, vienuolių

²⁰⁰ *Ibid.*

²⁰¹ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 2, p. 101.

²⁰² Vytautas Jogėla, „Vilniaus vizitiečių vienuolyno uždarymas“, p. 114.

²⁰³ Vizitiečių vienuolyno patikrinimo aktas, 1864-11-14, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1456, l. 11–12; Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 114–115.

indėlius sugražinti arba pervesti jų išlaikymui, biblioteką perduoti Vilniaus švietimo apygardos žiniai²⁰⁴.

Jausdama greitą vienuolyno uždarymą, Vilniaus vizitiečių vienuolyno vyresnioji kreipėsi į prancūzų vienuoles²⁰⁵. Žinia apie uždaromą vienuolyną Paryžiuje pasiekė Apaštalo Sosto nuncijų ir šis kreipėsi į Rusijos imperijos pasiuntinį Andrejų von Budbergą, prašydamas leisti Vilniaus vizitiečių vienuolyno vienuolėms atvykti į Prancūziją. Sutikimą priimti vilnietes davė Reimso vizitiečių vienuolyno vyresnioji²⁰⁶. Imperatorius neprieštaravo vienuolių išsiuntimui į Prancūziją. Vidaus reikalų ministras pritarė nuncijaus prašymui. Tad Vilniaus generalgubernatoriui Muravjovui beliko tik pasiųsti telegramą, kad Vilniaus vizitietės bus išsiųstos į Reimsą²⁰⁷. Apie vienuolių išsiuntimą į vienuolyną informuoti nuvyko pats Vilniaus gubernatorius su prelatais Nemekša ir Žilinskiu²⁰⁸. 1865 m. kovo 3 d. 41 sesuo ir 1 tarnaitė bei kunigas kapelionas Tomas Liubovickis pasirašė pasižadėjimą, kad vyriausybės leidimu savo noru negrįžtamai išvažiuoja iš Rusijos²⁰⁹. Su vienuolėmis išvažiavo ir jau minėtos 4 basosios karmelitės. Iš vizitiečių pasiliko 3: 2 turėjo persikelti gyventi pas gimines ir 1 išvežta į Šv. Jokūbo ligoninės psichinių ligų skyrių²¹⁰. 1865 m. kovo 5 d. anksti ryte vienuoles iš vienuolyno kariatomis nuvežė į geležinkelio stotį. Kortežą lydėjo būrys policininkų, keli žandarai ir raiti kazokai. Geležinkelio stotį buvo apsupę kareiviai, vadovaujami Vilniaus gubernatoriaus. Iš geležinkelio stoties vienuolės traukiniu buvo vežamos į Eitkūnus, kur persėdo į kitą traukinį. Vienuolės vyko lydimos žandarų karininko Kazanskio, kartu lydėjo prelatas Nemekša. Vienuolių kelionės išlaidoms padengti buvo skirta pinigų. Iš Eitkūnų vienuolės toliau vyko vienos²¹¹. Basųjų karmeličių vienuolė Mauricija Bobnovska buvo sumaniusi sugrįžti, bet caras to neleido²¹².

²⁰⁴ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 11762 Vilniaus generalgubernatoriui, 1864-11-20, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1456, l. 8–10; Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 115.

²⁰⁵ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 116.

²⁰⁶ Vidaus reikalų ministro raštas Nr. 366 Vilniaus generalgubernatoriui, 1865-02-24, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1456, l. 20; Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 116.

²⁰⁷ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 116.

²⁰⁸ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 1511 Vilniaus generalgubernatoriui, 1865-03-01, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1456, l. 40–43.

²⁰⁹ Vizitiečių pasižadėjimas, 1865-03-03, in: *Ibid.*, l. 46.

²¹⁰ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 117.

²¹¹ *Ibid.*, p. 117–118.

²¹² Vidaus reikalų ministro raštas Nr. 193 Vilniaus generalgubernatoriui, 1866-01-21, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1864, b. 1456, l. 115v.

Vienuolyno pastatai, miesto ribose esantys sodai ir žemė perduota policijos priežiūrai, du vizitiečių namai Vilniuje perduoti miesto žiniai. Vizitiečių turėtas palivarkas Musė, turėjęs apie 150 dešimtinių žemės, iki atskiro nurodymo perduotas prižiūrėti apskrities policijai; ispravniko buvo sudarytas smulkus turto aprašymas perduoti valstybės turtų rūmams²¹³. Uždarytame vizitiečių vienuolyne buvo įkurtas Šv. Marijos Magdalenos vardo stačiatikių vienuolynas, atidarytas 1865 m. liepos 22 d. Vienuolyno pastate buvo įrengta cerkvė, pašventinta 1865 m. gruodžio 18 d. Prie vienuolyno veikė prieglauda, kurioje buvo auklėjamos stačiatikių dvasi-ninkų našlaitės ir neturtingų rusų šeimų mergaitės²¹⁴. Stačiatikių vienuolynui buvo atiduoti vizitiečių vienuolynui priklausę sodai, 5 namai ir Musės palivarkas²¹⁵.

Savo vienuolynų neteko ir gailestingosios seserys. Jos buvo kaltinamos, kad dirbdamos labdaringose įstaigose „palaiko ir kaip gali stiprina lenkų propagandą“²¹⁶. Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Kūdikėlio Jėzaus vaikų prieglaudos uždarytas 1864 m. Dalis vienuolių 1864 m. balandžio 28 d. perkelta į Savičiaus gatvės ligoninę, 2 paliktos kelioms dienoms perduoti ligoninę stačiatikių personalui; po penkių dienų pastarosios paliko įstaigą²¹⁷. Gailestingųjų seserų vienuolės Šv. Jokūbo ligoninę paliko 1867 m. gegužės 1 d. 5 vienuolės persikėlė į Vilniaus benediktinių vienuolyną²¹⁸. Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Savičiaus gatvės ligoninės uždarytas 1867 m. pradžioje, vienuolės perkeltos į benediktinių vienuolyną²¹⁹. Savičiaus gatvės ligoninės koplyčia uždaryta 1868 m., ji turėjo būti pertvarkyta į ligonių palatas²²⁰. Savo vietą iki 1888 m. išlaikė gailestingosios seserys prie Vilniaus labdarybės draugijos, t. y. iki paskutinės vienuolės mirties²²¹.

²¹³ Vilniaus gubernatoriaus raštas Nr. 2004 Vilniaus generalgubernatoriui, 1865-03-14, in: *Ibid.*, l. 62v.

²¹⁴ Romualdas Firkovičius, *op. cit.*, t. 2, p. 113. Vizitiečių vienuolynas stačiatikių vienuolynui buvo perduotas 1865 m. birželio 11 d. įsaku. Vienuolyno pritaikymo reikalams stačiatikių vienuolynui buvo skirta 52 000 sidabro rublių suma.

²¹⁵ Vytautas Jogėla, *op. cit.*, p. 121.

²¹⁶ Galina Oborska, *op. cit.*, p. 383.

²¹⁷ Stefan Rosiak, *Prowincja Litewska sióstr miłosierdzia*, p. 243.

²¹⁸ *Ibid.*, p. 270.

²¹⁹ *Ibid.*, p. 224.

²²⁰ Duomenys apie Vilniaus vyskupijos uždarytus vienuolynus, bažnyčias ir koplyčias, b. m., in: *LVI A*, f. 694, ap. 1, b. 2784, l. 78v.

²²¹ Stefan Rosiak, *Prowincja Litewska sióstr miłosierdzia*, p. 281.

Reikia pažymėti, kad iš moterų vienuolynų Vilniuje iki 1914 m. išsilaikė vienintelis Šv. Kotrynos benediktinių vienuolynas. Uždarius moterų vienuolynus, į šį vienuolyną buvo suvežamos uždarytų Vilniaus vienuolynų vienuolės. 1867 m. benediktinių vienuolyne gyveno 74 vienuolės ir jos buvo keturių vienuolijų atstovės: benediktinės, marijavitės, basosios karmelitės ir gailingosios seserys. Galima pažymėti vieną įdomų faktą, kad benediktinių vienuolyne buvo apgyvendinamos žydų tautybės mergaitės, besirengiančios priimti krikštą. Šios katechumenės Vilniaus benediktinių vienuolyne buvo apgyvendinamos pagal 1877 m. vidaus reikalų ministro leidimą. Netgi jų gyvenimo vienuolyne išlaidoms padengti buvo skiriami pinigai²²². Tačiau valdžia apsižiūrėjo, kad leidimas duotas pažeidžiant nurodymą apie draudimą pašaliniam asmenims gyventi vienuolynuose. Benediktinių vienuolynas stengėsi parengti krikščionybei daug tokių asmenų, kurie nebuvo laisvai apsisprendę ir palikdavo vienuolyną iki krikšto priėmimo. Taip buvo padaromi dideli jų išlaikymui skirtų lėšų nuostoliai. Nustatyta, kad ir kiti Šiaurės vakarų krašto vienuolynai vietos dvasinės vyresnybės sprendimu priiminėjo žydus. Tokios išimtys palengvino misionierišką propagandą, kas buvo griežtai draudžiama įstatymų. Be to, Vidaus reikalų ministerija gaudavo daug žydų tėvų skundų dėl vaikų išvežimo ir pabėgimo į katalikų vienuolynus²²³. Vidaus reikalų ministras pasiūlė uždrausti ateityje katalikų vienuolynuose apgyvendinti žydus ir totorius, siekiant juos mokyti tikėjimo tiesų, ir paskelbti negaliojančiu 1877 m. leidimą Vilniaus benediktinių vienuolynui skirti lėšas katechumenų išlaikymui²²⁴.

1909 m. benediktinių vienuolyne buvo likusios 6 vienuolės, 1911 m. – 5. Vienuolynui grėsė išnykimas, bet Rusijos valdžia šiek tiek sušvelnino politiką moterų vienuolynų atžvilgiu. 1909 m. spalio 22 d. Vilniaus benediktinių vienuolyno vyresnioji Albina Grekovič kreipėsi į Vilniaus vyskupijos valdytoją prelatą Kazimierą Mikalojų Michalkevičių, kad leistų atidaryti noviciatą²²⁵, nors Janas Kurczewskis rašo, kad noviciatas Vilniaus benedik-

²²² Vilniaus generalgubernatoriaus rašto Nr. 1684 juodaraštis Vilniaus gubernatoriui, 1882-04-12, in: *LVIA*, f. 378, ap. bs 1882, b. 258, l. 4.

²²³ *Ibid.*

²²⁴ Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Nr. 207 Vilniaus generalgubernatoriui, 1882-04-08, in: *Ibid.*, l. 2v.

²²⁵ Vilniaus benediktinių vienuolyno vyresniosios prašymas Nr. 187 Vilniaus vyskupijos valdytojiui, 1909-10-22, in: *LVIA*, f. 694, ap. 1, b. 2719, l. 26.

tinių vienuolyne atidarytas 1906 m.²²⁶ Turimais duomenimis, 1911–1913 m. vidaus reikalų ministras davė leidimus 6 kandidatėms stoti į Vilniaus benediktinių vienuolyną²²⁷. 1 dėl ligos leidimu nepasinaudojo, o 1913 m. liepos 11 d. 3 naujokės davė įžadus²²⁸.

Dėl Rusijos imperijos vykdytos politikos (pirmiausia vienuolynų uždarinėjimo) Vilniuje vietoje XVIII a. pabaigoje – XIX a. veikusių 30 vyrų ir moterų vienuolynų XX a. pradžioje buvo likęs veikti 1 moterų vienuolynas. Visai neliko vyrų vienuolynų.

Išvados. 1. Iš karto po pirmojo Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo Rusijai atitekusioje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje ėmė ryškėti Rusijos imperijos politika katalikų vienuolynų atžvilgiu. Imperatorės Jekatarinos II vykdytos politikos svarbiausias bruožas buvo vienuolynų savarankiškumo mažinimas – vienuolynų priskyrimas arkivyskupo ir vyskupų jurisdikcijai, užsienyje esančių provincijų ir vizitatorių teisių ribojimai, arkivyskupui suteikta teisė skirti vienuolynų vyresnius. Caro Povilo I 1800 m. gruodžio 11 d. išleistas įsakas suteikė savarankiškumą vyrų vienuolynams – vienuolynai tapo nepavaldūs vietos vyskupui, vienuolijų provinciolai renkami arba skiriami pagal vienuolijų taisykles ir teikiami civilinės valdžios patvirtinimui, vienuolynų vyresnieji skiriami provincijų. Moterų vienuolynai liko priklausomi nuo vyskupo valdžios. Caras Aleksandras II 1801 m. taip pat išleido įsaką, kuriame buvo paliktas vienuolynų savarankiškumas. Tačiau provinciolai, nors ir nepriklausomi nuo vyskupų, turėtų kreiptis į juos dėl vienuolių perkėlimo arba išvykimo, vienuolynų reikiamo tvarkymo ir tvarkos, pranešti apie nutikimus, rinkimus ir kita. Vienuoliams draudžiama palaikyti ryšius su vienuolijų generolais ir kita vyresnybe už Rusijos imperijos ribų. Aleksandro I valdymo laikais daugiau nepasirodė nutarimų, kurie būtų pabloginę vienuolynų padėtį, išskyrus jėzuitų išskeldinimą iš Rusijos imperijos.

2. Caro Nikolajaus I valdymo metais vienuolynų padėtis pamažu blogėjo. 1829 m. kovo 27 d. įsake nustatyta, kad iškilmingus įžadus galima duoti tik sulaukus 22 metų amžiaus. Pagal šį įsaką kandidato priėmimas į vienuolyną priklausė vietinės ir centrinės valdžios kompetencijai. Galuti-

²²⁶ Jan Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa diecezji wileńskiej, oraz wykaz kościołów, szkół i zakładów dobroczynnych i społecznych*, Wilno: J. Zawadzki, 1912, p. 264.

²²⁷ LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2719, l. 49, 116, 122, 124, 135.

²²⁸ Algimantas Katilius, „Vilniaus vienuolijos XVIII a. pabaigoje – XX a. pradžioje“, p. 158.

nį žodį priimti ar nepriimti į vienuolyną tardavo Kitatikių dvasinių reikalų vyriausioji valdyba (vėliau Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentas). 1842 m. lapkričio 17 d. šie reikalavimai buvo išplėsti ir norinčioms stoti į moterų vienuolynus. 1832 m. caro įsaku Rusijos imperijoje uždaryti 196 vyrų vienuolynai. Likę vienuolynai pamažu neteko savarankiškumo, buvo pakirsta vienuolynų materialinė bazė, vienuolynai suskirstyti į etatinius ir neetatinius, etatiniai dar suskirstyti į tris klases. Nuo vienuolyno priskyrimo vienai ar kitai klasei priklausė valstybės skiriamas finansavimas. Ypač blogoje padėtyje atsidūrė neetatiniai vienuolynai, kurie kiekvienu momentu galėjo būti panaikinti. Panaikinta provincijolo ir kitos pareigybės, įvesta vyskupo skiriama vienuolyno vizitatoriaus pareigybė, uždraustas naujokų priėmimas, nutrauktos vienuolynų vidaus filosofinės ir teologinės studijos.

3. Caro Aleksandro II valdymo pradžioje šiek tiek sušvelnėjo politika vienuolynų atžvilgiu. Kai kuriems vienuolynams leista atidaryti noviciatus. Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas prieš vienuolius ėmėsi administracinių priemonių ir ėmė masiškai uždarinėti dar likusius vienuolynus. Neleidžiant priimti naujų kandidatų, vienuolynai nyko. Kiek liberalesnė politika buvo moterų vienuolynų atžvilgiu. XIX a. devinto dešimtmečio pradžioje leista priimti kelias kandidates į Kauno benediktinių ir Krakų kotrynietėlių vienuolynus. Po 1905 m. leista laisviau priimti naujas kandidates į moterų vienuolynus. Apibendrinant galima teigti, kad Rusijos imperijos vykdytą politiką vienuolynų atžvilgiu galima vertinti kaip permainingą: nuo griežtų priemonių iki dalinio sušvelnėjimo, o vėliau vėl sugriežtėjimo.

4. Vyrų vienuolynai Vilniuje pradėti uždarinėti XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje. Buvo uždarytas senosios observancijos karmelitų vienuolynas, jo patalpos perduotos Vilniaus kunigų seminarijai. Savo Šnipiškių vienuolyną pijorai pardavė valdžiai. Valdžios nurodymu buvo uždaryta rokitų špitolė, vienuoliai perkelti kitur. Vilniaus vyriausiajai seminarijai perduotos augustinų vienuolyno patalpos, vienuolynui palikti du pastatai ir bažnyčia, todėl vienuolynas veikė toliau. Vėliau, iki 1832 m. didžiojo vienuolynų uždarymo Rusijos imperijoje, vienuolynai Vilniuje nebuvo uždarinėjami. Pagal 1832 m. caro įsaką Vilniaus mieste ir priemiesčiuose buvo uždaryti trys nedideli vienuolynai. Atgailos kanauninkų vienuolynas Užupyje buvo uždarytas 1835 m.

5. Vyrų vienuolynai Vilniuje buvo uždarinėjami ir XIX a. penktame dešimtmetyje. Tuo metu buvo uždaryti 7 vienuolynai. 1863–1864 m. sukilimo išvakarėse Vilniuje veikė 5 vyrų ir 10 moterų vienuolynų.

6. Po 1863–1864 m. sukilimo numalšinimo buvo uždarinėjami vyrų ir moterų vienuolynai. Įkalčių apie vienuolių prisidėjimą prie sukilimo buvo rasta nedaug. Dažniausiai uždaranant vienuolyną buvo keliami bendro pobūdžio kaltinimai. Vienuoliai iš uždarytų vienuolynų buvo perkelti į 3 likusius neuždarytus Vilniaus vienuolynus. Pranciškonai ir bernardinai buvo perkelti į kitus tų pačių ordinų vienuolynus. Dauguma buvusių novicijų perkelti į Vilniaus kunigų seminariją. Tačiau iš 3 po sukilimo neuždarytų vienuolynų ilgainiui liko veikti tik 1 benediktinių vienuolynas. Dėl to XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje, išskyrus slaptus vienuolynus, viešai veikė tik 1 vienuolynas.

7. Kiekvienas vienuolynas arba jų grupė buvo uždarinėjama atskiru caro įsaku. Po 1863–1864 m. sukilimo numalšinimo Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas gavo caro leidimą uždarinėti vienuolynus. Todėl po sukilimo numalšinimo, uždaranant atskirus vienuolynus, buvo duodamas Vilniaus generalgubernatoriaus nurodymas uždaryti vieną ar kitą vienuolyną.

PRIEDAS

Vilniaus vienuolynai XVIII a. pabaigoje – XX a. pradžioje

Nr.	Vienuolynas	Uždarymo metai
	Vyrų	
1	Atgailos kanauninkų „baltųjų augustinų“	1835
2	Augustinų eremitų	1852
3	Basųjų karmelitų vienuolynas prie Aušros Vartų	1844
4	Basųjų karmelitų vienuolynas už Neries	1832
5	Bernardinų (pranciškonų observantų)	1864
6	Bonifratrų	1843
7	Dominikonų Šv. Dvasios bažnyčios vienuolynas	1844
8	Dominikonų vienuolynas Lukiškėse	1844
9	Dominikonų vienuolynas Verkiuose	1850
10	Laterano kanauninkų	1864
11	Misionierių	1844
12	Šv. Kazimiero bažnyčios misionierių vienuolynas	1832
13	Pijorų vienuolynas Dominikonų gatvėje	1844
14	Šnipiškių pijorų vienuolynas	1799 parduotas

15	Pranciškonų konventualų	1864
16	Rokitų	1799
17	Visų šventųjų senosios observacijos karmelitų vienuolynas	1886
18	Šv. Jurgio senosios observacijos karmelitų vienuolynas	1797
19	Antakalnio trinitorių vienuolynas	1864
20	Trinapolio trinitorių vienuolynas	1832
	Moterų	
21	Basųjų karmeličių	1865
22	Benediktinių	neuždarytas
23	Bernardinų Šv. Mykolo vienuolynas	1886
24	Užupio bernardinų vienuolynas	1864
25	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Savičiaus gatvės ligoninės	1867
26	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Kūdikėlio Jėzaus vaikų prieglaudos	1864
27	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Šv. Jokūbo ligoninės	1867
28	Gailestingųjų seserų vienuolynas prie Vilniaus labdarybės draugijos	1888
29	Marijavičių	1864
30	Vizitiečių	1865

Šaltiniai: Stefan Rosiak, *Provincia Litewska siostr miłosierdzia: Szkic z dziejów martyrologji Kościoła Katolickiego pod zaborem Rosyjskim*, Wilno: Skład główny księgarnia Św. Wojciecha, 1933; Romualdas Firkovičius, *Kulto pastatai ir jų vietos Vilniaus mieste: Katalikų bažnyčių ir vienuolynų istorijos apybraižos*, t. 1–4, Vilnius, 1989–1992, in: LIIR, f. 67–11; Galina Oborska, „Kasata klasztorów siostr bernardynek w Wilnie po powstaniu stycznowym“, in: *Studia Franciszkańskie*, Poznań, 2007, t. 17, p. 353–450; LVIA, f. 378, ap. bs 1842, b. 20; f. 421, ap. 1, b. 2210; f. 604, ap. 5, b. 421; f. 694, ap. 1, b. 2472; f. 604, ap. 5, b. 416; f. 421, ap. 1, b. 2279; LMAVB RS, f. 44–681; RVIA, f. 821, ap. 125, b. 2533, mikrofilmas: LIIR, f. 50–N7/9.

THE MONASTERIES IN VILNIUS AND THE POLICY
OF THE RUSSIAN EMPIRE CARRIED OUT AT THE
END OF THE 18TH – 19TH CENTURIES

Algimantas Katilius

Summary

In general evaluating the policy of the Russian government in the 19th century in regard to monasteries one can make several observations. First of all, one can consider that policy as changeable: from austere measures to partial easing and later again to austerity. This was primarily done by restrictions on the internal life of the monasteries, the destruction of their independence, lowering their economic powers. A second observation is that the Russian government sought to reduce or even totally eliminate the influence of the monasteries in the community. This was done by closing the monasteries, prohibiting the monasteries from accepting new members, and thus leaving the monasteries to self-contained disappearance.

Men's monasteries began to be closed at the end of the 18th century – the beginning of the 19th century. The monastery of the old observance Carmelites was closed and its facilities handed over to the Vilnius Diocesan Seminary. The Piorians sold their monastery in Šnipiškiai to the government. By a direction of the government the hospital of the Rokitai was closed and the monks transferred elsewhere. The premises of the Augustinian monastery were transferred to the Vilnius Seminary, but two buildings and the church were left to the monastery and therefore it continued to function. Later, until the great closing of monasteries in the Russian empire in 1832 the monasteries in Vilnius were not closed down. As a consequence of the czar's decree on the closure of the monasteries in 1832 three monasteries were abolished in Vilnius and its suburbs. These monasteries were relatively small. In the 1830s one more monastery was closed.

Men's monasteries were being closed down also in the 1840s. At that time, seven monasteries were closed. On the eve of the 1863–1864 uprising five men's and ten women's monasteries were functioning in Vilnius.

After the suppression of the 1863–1864 uprising the monasteries of men and women were closed down. Little evidence of the monks' involvement in the uprising was found. Usually the closing of the monastery was dispensed with general allegations. The monks from the closed monasteries were transferred to the three remaining not closed monasteries. The Franciscan and Bernardine monks were transferred to other monasteries of the same orders. Most of the former novices were moved to the Vilnius Seminary. However, of the three not immediately closed after the revolt monasteries in the long run only one Benedictine monastery remained operating. So at the end of the 19th century – the beginning of the 20th century only one monastery functioned openly in Vilnius, except for the secret monasteries.

Every monastery or their group was closed by a separate order of the czar. After the suppression of the 1863–1864 uprising Vilnius Governor General Mikhail Murav'ev received the czar's permission to close the monasteries. As a result, after the suppression of the uprising, while closing individual monasteries, the order of the Vilnius governor general was given to close one or another monastery.